

**T. C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANASANAT DALI
TÜRK MUSİKİSİ PROGRAMI**

**TÜRK MÜZİĞİNDE BATILILAŞMA SÜRECİNDE
BİR KADIN BESTEKÂR
NEVESER KÖKDEŞ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Gülşah ÇAKARLI**

**Danışman
Prof. Dr. Kamile Perçin AKGÜL**

İstanbul – 2017

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Müziği Anabilim/Anasanat Dalı *Türk Müziği* Programı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi *ÖZCAN ŞAKARLI* tarafından hazırlanan
“*TÜRK MÜZİKİNDE DATILILAŞMA SÜRECİNDE A.R. KAYIN*
.....*BESTEKAR HEVESER KÖKTEŞ*””
adlı bu çalışma jürinizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : *07/06/2017*

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi *Prof. Dr. Kamile Perişta AKGÜL*

Danışman: *Halig* Üniv. *H.İ.T.*: ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: *Doç. Dr. Ayşe İ. KASTIK TOKSOY*

İŞÜ TMDK Üniv. *Çalgı*. ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: *Yrd. Doç. Dr. Zeynep EĞİLMEZ*

HALIÇ Üniv. *O.P.B.* ASD/ ~~ABD~~ Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi:

..... Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi:

..... Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

ÖNSÖZ

“Türk Müziğinde Modernleşme Süreci ve Neveser Kökdeş” başlıklı bu çalışmamı, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı Yüksek Lisans Programı’nda bitirme tezi olarak hazırladım.

Neveser Kökdeş, kişiliği ve sanatçılığıyla bir yandan Geleneksel Türk Sanat Müziği’nde, XX. yüzyılın ilk elli yılındaki modernist kimliğiyle; diğer yandan da müzik tarihimizde sayısı yirmiyi bulmayan az sayıdaki kadın bestecilerimiz¹ içinde iz bırakmış niteliğiyle karşımıza çıkmaktadır.

Türk Müziği’nde batılılaşmanın başlangıcı 1820’li yıllara denk düşer. Batılılaşmanın, gerçekte saray ve ordudan başlayarak ülkeye yerleşmesi 1826’da Yeniçeri Ocağı’na duyulan tepkinin sonucunda gerçekleşmiştir. Bu süreçte mehterhaneler kaldırılarak yerine önce Avrupa örneği boru takımları, ardından bandolar kurulmuş, böylece çoksesliliğin Türkiye’de temelini oluşturan ilk türü açık hava müziği, çalınıp dinlenen ilk parçalarıysa; marşlar ve boru havalarının yanısıra; *vals*, *ecossaise*, *mazurka*, *polka* gibi dans parçalarıyla operalardan düzenlemeler olmuştur. (Oransay, 1984: 1518). Neveser Kökdeş’in sanatsal anlayışının ve üretiminin temelinde; batılılaşma izlerinin yanısıra; bir yanda geleneksel sanat müziği, bir yanda da ağabeyi, ünlü operet bestecisi Muhlis Sabahattin Ezgi’nin etkileri sözkonusudur.

Batının baskın izleri etkisini yalnızca Türk müziği alanında hissettirmemiş, daha yaygın bir zemine yayılarak toplumsal yaşamda da kimi yansımalarla açığa çıkmıştır. Çağdaşlaşma sürecini tetikleyen bu izler, tarihsel süreçte kendini derinden hissettirmiş ve dönem sanatı ve sanatçısını etkisi altına almıştır. Bu bağlamda, Neveser Kökdeş önemli bir figürdür. Bu gerekçeyle, hakkında yaşamına ilişkin kaynak oluşturabilme isteğiyle Neveser Kökdeş, ele alınmıştır.

¹ Dilhayat Kalfa, Leylâ Hanım, Bedriye Hanım (Hoşgör), Gevheri (Sultan) Osmanoğlu, Tanburi Faize Hanım, İhsan Raif Hanım, Nebahat Üner, Nevzat Akay, Nezahat Adula, Melahat Pars, Nefise Özses, Nezahat Soysev, Nigâr Galip Hanım (Ulusoy), Nihal Erkutun, Sabiha Tekad, Semahat Özdenes, Radife Erten, Seniha Kanbay, Vecihe Daryal bugün adlarını saptayabildiklerimizdir.

Bu araştırma ve inceleme sürecinde, öncelikle çalışmamı birlikte yürüttüğüm ve her aşamada beni destekleyen, görüş ve önerilerini her zaman benimle paylaşan danışman hocam, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü ve İşletme Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kamile Perçin AKGÜL'e; çalışmaya başladığım ilk günden beri beni yönlendiren ve yüreklendiren, gerek araştırma yöntemi açısından ve gerekse kaynaklar konusunda bana yardımcı olan, arşivini açan hocam, müzikolog, editör Dr. Yavuz DALOĞLU'na; araştırmam sırasında değerli bilgilerini ve zamanını benimle paylaşan hocam, müzikolog Öğr. Gör. Zehra Tülin DEĞİRMENCİ'ye; bazı kaynakları bana sağlayan sanatçı, araştırmacı ve yazar Cemal ÜNLÜ'ye, Neveser Kökdeş ile ilgili araştırmalarım sırasında, onu yakından tanımış ve birlikte çalışma fırsatı bulmuş ve anılarını bana aktaran hocalarım koro şefi Prof. Nevzat ATLIĞ, Tanburi Sadun AKSÜT ve ses sanatçısı İnci ÇAYIRLI'ya; Neveser Kökdeş'in torunu Zuhale ÖCAL'a Notre-Dame de Sion yönetici ve görevlileri ile TRT arşiv ve kütüphane görevlilerine ve Prof.Dr.Kemal Yelekcı Hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Bu süreçte her zaman yanımda olan, maddi ve manevi olarak her türlü desteği esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma ise borcumun teşekkürün çok ötesindedir. Sağ olsunlar, var olsunlar.

İstanbul, 2017

Gülşah Çakarlı

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KISALTMALAR	II
ŞEKİL LİSTESİ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	VI
1. KAVRAMLAR VE TEMEL BİLGİLER	1
1.1. Sosyolojik ve tarihsel açıdan “Modernizm”	1
1.2. Avrupa Sanat Müziğinde (Klasik Müzikte) Modernizm	2
1.3. Çoksesli Müzik	3
1.4. Batılılaşma.....	3
1.4.1. Osmanlılarda Çoksesli Müzik ve Modernizm	4
1.5. Geleneksel Türk Sanat Müziği	6
1.5.1. Fasil Müziği	6
1.5.2. Piyasa Müziği	7
2. PROBLEM DURUMU, PROBLEM CÜMLESİ, ALT PROBLEMLER , SINIRLAMALAR , HİPOTEZLER, VARSAYIMLAR,ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI	8
2.1. Problem Durumu	8
2.2. Problem Cümlesi	8
2.3. Alt Problemler	9
2.4. Sınırlamalar	9
2.5. Hipotezler	9
2.6. Varsayımlar	9
2.7. Araştırmanın Önemi ve Amacı	9
2.8. Araştırma Yöntemi	10
2.9. Evren ve Örneklem	10
3. NEVESER KÖKDEŞ’İN YAŞAMI	11
4. NEVESER KÖKDEŞ’İN ESERLERİ	23
5. ESERLERİYLE NEVESER KÖKDEŞ’İN ÇAĞINA VE GÜNÜMÜZE YANSIMASI	28
6. KAYNAKLAR	30
7. EKLER	34
8. ÖZGEÇMİŞ	61

KISALTMALAR

a. g. e.	: Adı geçen eser
a. g. m.	: Adı geçen makale
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Dr.	: Doktor
Prof.	: Profesör
S.	: Sayı
s.	: Sayfa

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 3.1 Notre-Dame Sion'un Kayıt Defterinde Névesser Hourchid (Neveser Kökdeş).....	12
Şekil 3.2 Neveser Hurşid (Kökdeş) Notre Dame de Sion'da (1914).....	14
Şekil 3.3 Neveser Kökdeş'in piyanosu.....	15
Şekil 3.4 Neveser Kökdeş ve oğlu Adnan (1918).....	16
Şekil 3.5 Muhlis Sabahattin Ezgi	19

GENEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Gülşah Çakarlı
Anasanat Dalı : Türk Müziği
Programı : Yüksek Lisans
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Kamile Perçin Akgül
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans-Haziran 2017

TÜRK MÜZİĞİNDE BATILILAŞMA SÜRECİNDE BİR KADIN BESTEKAR NEVESER KÖKDEŞ

ÖZET

Türk müziğinde sınırlı sayıdaki kadın besteciler arasında önemli ve farklı bir yere sahip olan Neveser Kökdeş, eserlerinde geleneksel üslup ile kişisel modern üslubunu harmanlamış özgün bir bestecidir.

Türk Müziğinde batılılaşmanın başlangıcı 1820’li yıllara dayanır. Genelde Türk toplumunun özelde ise Türk müziğinin çağdaşlaşma hareketleri günümüze kadar süregelmiştir. Bu bağlamda ve bu süreç içerisinde Neveser Kökdeş önemli bir yapı taşıdır. Bestecinin doğmuş olduğu aileden edindiği geleneksel kültür ile o dönemin İstanbul’unda yetişirken edindiği modern yaşam tarzı ve Notre-Dame de Sion’da aldığı eğitim ve kültürel birikimler onun sanatına da yansımıştır.

Türkiye’de sanatçılar üzerine biyografik araştırmalar, eserleri üzerine incelemeler, kitaplar ve yayınlar, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında hâlâ son derece yetersizdir. Sanatçıların yaşamını ve eserlerini öğrenmek, tanımak isteyen meraklıların (amatörlerin) ne yazık ki bu taleplerine yanıt verilememekte, sonuç olarak da bir iki kuşak sonra sanatçıların adları unutulup gitmektedir. Bu bağlamda her ne kadar birer yayın niteliği taşımasa da üniversitelerde, yüksek

lisans ve doktora (ya da sanatta yeterlilik) tezlerinde sanatçıların biyografisi ve eserlerinin niteliğiyle ilgili tezlerin yazılması burada önem kazanmaktadır.

Daha öncede belirttiğimiz gibi müzik tarihimizde sayısı yirmiye bulmayan az sayıdaki kadın bestecilerimizden birisi olan Neveser Kökdeş'in de yukarıda saydığımız olumsuzluklardan fazlasıyla nasibini aldığı bir gerçektir. Neveser Kökdeş'in sanatsal anlayışının ve üretiminin temelinde bir yandan geleneksel sanat müziğimiz; bir yandan yukarıda belirtilen süreç ve diğer yandan da ağabeyi ünlü operet bestecisi Muhlis Sabahattin'in etkileri söz konusudur ve de bu kaynaklarıyla Türk müzik yaşamının önemli ve çarpıcı bir figürüdür.

Bütün bu gerekçeler Neveser Kökdeş üzerinde daha pek çok çalışma, araştırma ve incelemelerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Neveser Kökdeş üzerine hazırlanan bu tez bundan sonraki araştırmalara da kaynak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Neveser Kökdeş, Modernizm, Türk Müziği.

GENERAL INFORMATION

Name and Surname : Gülşah Çakarlı
Main Branch of Sci : Türk Müziği
Programme : Yüksek Lisans
Supervisor : Prof. Dr. Kamile Perçin Akgül
Thesis Type&Date : Yüksek Lisans-Haziran 2017

NEVESER KÖKDEŞ WHO IS A WOMAN COMPOSER DURING THE PROCESS OF WESTERNIZATION IN TURKISH MUSIC

ABSTRACT

Neveser Kökdeş who is among limited number of rare women composer in Turkish music has a very important and distinguished fame, she is a unique composer in a sense that she has blended the traditional style with personal modern style in her compositions.

Europeanization of Turkish music has started in the years of 1820. In general, the modernization activities of Turkish society and in particular Turkish music has been continued up to present time. In this connection and in this process Neveser Kökdeş is a very eminent cornerstone. The traditional culture which she acquired from her family, the modern life style going on in Istanbul in her time, education and culture which she earned in Notre-Dame de Sion have culminated in her art of music.

In comparison to well-developed countries, bibliographical research of the artists, investigation of their studies, books and publications are still very inadequate in Turkey.

In order to learn and know the life style and works of these artists by curious (amateur) people, unfortunately, may not be available and as a result of this they have been forgotten by next generations. In this connection, even though they do not carry the full publication quality it is really important to study the works of artists as a graduate thesis such as master and doctorate level.

As we mention earlier, Neveser K kdeŖ who was one of the woman artist among the total number not exceeding 20 in our music history was affected extremely with these unfortunate events. Neveser K kdeŖ' s artistic view and her production were formed with the traditional Turkish music, the above-mentioned process and work of her brother, Muhlis Sabahattin who was a well-known opera composer. She is very impressive and charming figure with her resources in Turkish music life.

All these reasons necessitate to carry out more research and investigation about Neveser K kdeŖ. This prepared thesis about Neveser K kdeŖ will be invaluable resources for the future studies.

Key Words: Neveser K kdeŖ, Modernism, Turkish music.

1. KAVRAMLAR ve TEMEL BİLGİLER

1.1. Sosyolojik ve tarihsel açıdan “Modernizm”

Modernleşme veya modernizm bir toplumun toplumsal dönüşüm sürecini niteleyen bir olgu olarak değerlendirilebilir. Toplumda modernizm sürecinin nasıl ortaya çıktığı ve geliştiği, yine aynı toplumda modernizmin nasıl anlaşıldığıyla doğrudan ilişkilidir. Bu durum, modernizm hakkında teorisyenlerin ortaya attıkları görüşlerin birbirinden farklı yapılarda olmasına ve modernizme ilişkin çeşitli tanımların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Baran, 2013). Ancak, modernizme dair temel olarak bilinen durumlardan biri, modernizmin ortaya çıktığı toplumun siyasi ve kültürel yapısından da etkilendiğidir. Bu bağlamda modernizm ile toplum arasında dinamik ve birbirini etkileyen bir ilişki olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Modernleşme, terim anlamı olarak bir toplumun gerek sosyal, gerek teknolojik, gerekse sanatsal alanlarda kendinden daha ileriki toplumları yakalama çabası ve çaba içerisinde geçirdiği toplumsal değişim sürecidir (İnalçık, 2009). Modernizm ise, modernleşmenin tanımı bağlamında bu dönüşüm sürecinin fikri düşünce halini ifade etmektedir. Özellikle XVII-XIX. yüzyıllar arasında kendini daha etkin şekilde gösteren modernizm fikri özellikle Batı toplumlarının sosyolojik ve düşünsel sistemine ulaşma gayesini içinde barındıran bir ideoloji olmuştur. Bu nedenle Batı'nın pozitivist akımını içinde barındıran bir kuram olmuş ve diğer toplumların da akılcı düşünce sistemlerinin gelişimini sağlamıştır (Kahraman, 2004).

Modernizmin ilk olarak Batı'da ortaya çıkışı ve ardından tüm dünyaya yayılması, XVII. yüzyıldan başlayarak XIX. yüzyıla kadar yoğunlukla devam etmiş ve halen de etmektedir. Bu tarihsel gelişim sürecinde modernizm gerek sanat, gerek teknoloji, gerek siyaset alanı gibi bir toplumu oluşturan unsurların tümünde etkilerini bıraktığı için, her alandan kuramcının modernizmi tanımlayış şekli de farklılaşmıştır. Örneğin, Giddens modernizmi dünya toplumlarının yaşantı ve örgütlenme şekillerini etkileyen yeni bir durum olarak değerlendirmiş ve modernite durumunun kendisine vurgu yapmıştır (2010). Öte yandan, Eisenstadt modernizmi, modernite durumunun kendisi ile değil, modernleşme olayının süreci ve sonuçları ile tanımlar ve bunlara

vurgu yapar (2007). Habernas ise modernizm düşüncesini tarihin üstünde bir fenomen (olgu, görüngü) olarak değerlendirmiş ve bunu modernizmin sürekli olarak yenileşmeyi gerekli kılmasına dayandırmıştır. Bu nedenle Habernas modernizmi “tamamlanmamış bir proje” olarak değerlendirmektedir (2010).

1.2. Avrupa Sanat Müziğinde (Klasik Müzikte) Modernizm

Modernizm toplumun her alanında etkisini gösterirken sanatın farklı dallarında da değişimlere yol açmıştır. Bu değişim içerisinde Avrupa sanat müziği farklı kırılmalar yaşamıştır. Buna bağlı olarak da “klasik dönem”, “romantik dönem”, “çağdaş dönem” olmak üzere üç dönemde ele alınmaktadır. Modernizm etkisindeki klasik dönem Avrupa sanat müziği XVIII. yüzyılda ortaya çıkan bir müzik anlayışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde ortaya çıkan eserlerde Antik dönemlere özlem duyulduğu görülürken, gösterişten uzak ve sade bir yapının benimsenmeye çalışıldığı, eski dönemde görülen süslemeciliğin geride bırakıldığı da görülmektedir. Her ne kadar klasiğe özlem duyulan bir dönem olsa da modernizmin etkisi altında olmasından dolayı klasik dönem Avrupa sanat müziğinde duyarlılık ve doğallık üzerinde durulurken orantının ve formun da korunmaya çalışıldığı görülmektedir. Dönemin önemli bestecileri ise şöyledir: Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven.

Klasik dönem Avrupa sanat müziğinin bir diğer özelliği de bireyselliğin veya diğer bir deyişle özgünlüğün ağır bastığı yapıtların ortaya çıkarılma çabasıdır. Bunun nedeni ise hem akılcılık hem de Fransız Devrimi olarak gösterilmektedir. Fransız Devrimi ile bireyin özgürlüğüne yapılan vurgu, müzikte de bireyselin ön plana çıkmasına yol açmıştır. Aynı zamanda, özgür düşüncenin ön planda olması, “müziğin evrenselliği” fikrinin de baskın olmasını sağlamıştır. Buna bağlı olarak bu dönemde Avrupa’daki feodal sanatı destekleyen ve düzenleyen kişilerin yerini, sanatsal etkinliklerin düzenlenmesinden sorumlu dernekler (filarmoni dernekleri) almıştır. Bu dönem müzik etkinliklerinde ayrıca konser anlayışının da geliştiği ve halk için verilen konser anlayışının ortaya çıktığı da görülmektedir. Bu durum Avrupa sanat müziğinin salonlardan çıkarak topluma yayılmasını ve halka inmesini sağlamıştır. Ayrıca, Mannheim Okulu ve Viyana Okulu’nun kurulması ve buralarda çalgısal müziğin giderek daha yoğun ilgi kazanmasını sağlamıştır. Aynı zamanda, bu okullarda oluşturulan yapı sayesinde ilk düzenli orkestra da kurulmuş ve piyano Avrupa sanat müziğinin önemli solo ve eşlik çalgılarından biri haline gelmiştir.

Modernizmin hâkim olduğu ilk dönemden sonra Avrupa sanat müziği gelişmeye devam etmiş ve XIX. yüzyılda ikinci dönem olarak anılan romantik döneme girmiştir. Ancak bu dönemdeki müziğin, aslında, klasik dönemde modernizmin getirdiği sert akılcı kurallara karşı gelen ve daha çok duygulara yönelen bir yapısı olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu dönemde ulusalcılık ön plana çıkmış, klasik dönemin bireyselci anlayışı geride bırakılmaya çalışılmıştır. Tüm bunlar özellikle müzikte duygu ağırlıklı yöresel motiflerin kullanılmasına neden olmuştur. Bunlara bağlı olarak bu dönem müziklerinde “balat, nocturne, impromptu, rapsodi” şeklinde başlıklandırılan ve lirik ezgi yapısına sahip melodik müziklerin ağırlıklı olduğu görülmektedir.

XX. yüzyıla gelindiğinde ise modernizmin tekrar yükselişe geçtiği ve Avrupa sanat müziğini yeniden etkisi altına aldığı görülmektedir. Çağdaş müzik dönemi olarak da anılan bu dönem sanat müziğinde romantik dönemin lirik melodik yapısından arınıldığı ve müzikte duygusal arayışlardan ziyade kavrayışa hitap eden müzik yapısı oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir.

1.3. Çoksesli Müzik

Oransay'ın (1984: 1517) ifade ettiği gibi;

En dar anlamıyla çokseslilik, belirli bir güzellik anlayışına göre aralarında uyum bulunan iki ya da daha çok değişik ezginin birlikte tınlamasıdır. (...)

İniş-çıkışları (ilerleyişleri) birbirinden ayrı olan iki özgün ezginin oluşturduğu bu çoksesliliğin (İtalyancası *polifonia*) karşıtına benzerseslilik (*homofonia*) denir. Benzerseslilikte tek bir ezgi tınlarken kendisine değişik sesler eşlik ederse de bunlar özgün kişiliği olan ikinci bir ezgi niteliği taşımaz; sözgelimi bir köprünün ayakları gibi yalnızca destekleyici sütunlar oluştururlar.

Dar anlamıyla ele alındığında homofoninin karşıtı olan çokseslilik terimi, çoğun biraz daha geniş bir anlamda kullanılarak gerek dar anlamda asıl çoksesliliği (buna çokseslilik I diyelim), gerek homofoniyi de kapsar; böyle tanımlandığında da çoksesliliğin (buna artık çokseslilik II diyeceğiz) karşıtı tekseslilik (*monofonia*) olur: Daha başka ezgiler ya da değişik basamaklardan eşleyici sesler olmaksızın yalnız başına tınlayan bir ezgi tekseslidir.

1.4. Batılılaşma

Batılılaşma kavramı Özkırımlı tarafından şöyle tanımlanmıştır; “18. Yüzyıldan başlayarak önce askerlik, sonra yönetim, ekonomi, bilim, kültür-egitim alanlarında Avrupa örnek alınarak değişiklikler, düzeltmeler yapma, eskimiş kurumları yenileştirme hareketi.” (Özkırımlı,2004).

Modernizm kavramıyla paralel bir anlam ifade eden Batılılaşma, kendinden daha ileri ve gelişmiş olanı yakalama arzusu ile beraber, her anlamda gelişmekte olan Batı'yı işaret etmektedir. Her toplumun batılılaşma veya modernleşme hareketi kendi içinde bir dinamik oluşturur. Bu o toplumun gelenekleri, yaşam tarzı, bilim ve kültür anlayışı gibi unsurlardan etkilenecek toplumun genel tabanına yayılır.

“Avrupalılaşma veya Batılılaşma, kökleri 18. Yüzyıl sonlarına uzanan sosyal değişim sürecidir. Ülkemizde ise İkinci Meşrutiyet'e kadar uzanan bir sosyal değişim sürecidir.” (Meriç, 1983). Avrupa'da başlayan bu değişim süreci Osmanlı İmparatorluğu'nda da etkisini göstermiş ve Cumhuriyetten günümüze kadar devam etmiştir.

“Başlangıcından beri, toplumun geleneksel kesimleri Batılılaşma ve Islahata karşı çıkmışlar, zaman zaman yapılan isyanlarla yenilikleri ortadan kaldırmışlardır. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra ıslahat hamlesi hızlanmıştır.” (Tunaya,1983).

Gelenekselle yeni arasında bir ikilem yaşayan toplum bir taraftan gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurmak isterken, bir taraftan da alışkanlıklarından uzaklaşma korkusu arasında kalarak bu değişimin bir parçası olmuştur. Toplumun her alanında etkisini gösteren bu değişim süreci, askeri, siyasi, bilim, kültür alanlarında olduğu gibi sanatta da etkisini göstermiştir. Osmanlıda 1826'da Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla, mehterhanelerin kapatılması yerini Avrupa modeli askeri müzik takımlarının oluşmasıyla, müzikte batılılaşma hareketinin ilk kurumsal örneğinin temelini atmıştır.

Sanatta ve müzik alanında Osmanlı ile başlayan bu batılılaşma ve modernleşme hareketleri cumhuriyetle birlikte hız kazanarak gelişmesini sürdürmektedir.

1.4.1 Osmanlılarda Çoksesli Müzik ve Modernizm

Osmanlı sarayının çoksesli müzikle tanışmasına ilişkin en eski bilgi XVI. Yüzyıldan kalmadır: Fransa Kralı I. François'nın 1543 Antlaşması nedeniyle gönderdiği, ancak I. Süleyman'ın “şarap kullanma özgürlüğünden kaynaklanacak düzensizlik gibi bu müziğin yerleşmesi de savaşçılık ruhunu bozar” düşüncesiyle geri yolladığı söylenen çalgı takımından geriye kalan tek iz, “Frenk (Avrupalı) işi” ³/₄'lük ölçüden esinli *Frenğ-çîn* usulü oldu. Sonraki yüzyıllarda, aralarında İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth'in gönderdiği org da bulunan nice Avrupa çalgısı ve çalgıcısı

Osmanlı kentlerinde sanatlarını tanıtmış, ama hiçbiri benimsenmemiş, kalıcı bir iz bırakmamıştı.

III. Selim gününde yarım kalan bir girişimden sonra çoksesliliğin II. Mahmud'ca kesin olarak benimsenmesi ve saray ile ordudan başlayarak ülkeye yerleşmesi 1826'da Yeniçeri Ocağı'na duyulan tepkinin sonucudur: Yozlaşmış ocağın kökünü kurutmak için kışlaların topa tutulması ve ülkenin her köşesindeki yeniçerilerin yakalanıp yok edilmesiyle yetinilmedi; anısını da kazımak için sözgelimi Yeniçeri tulumbacılarının Beyazıt'taki yangın kulesi yıktırılıp az öteye yenisi yaptırıldı, bu arada da mehterhaneler kaldırılarak yerine Avrupa örneği boru takımları kuruldu, böylece de çoksesliliğin Türkiye'de köprübaşı kurabilen ilk türü Açık hava müziği, çalınıp ilk parçaları da marş ve boru havalarının yanı sıra *vals*, *ecossaise*, *mazurka*, *polka* gibi dans parçalarıyla operalardan düzenlemeler oldu. Öte yandan, çoksesliliğin devletçe çap, nitelik ve koşulları gerçek boyutlarında bilinmeden, salt mehtere karşıt bir seçenek olarak ve yeni orduya Avrupa'dan aktarılıp uyarlanan donatım, biçim ve eğitimin bir parçası sayılarak benimsenmesi gibi, saray ile ona yakın aileler de çoksesliliği özenilen Avrupa örneği yaşamın bir parçası, giyim-kuşamdan ev eşyalarına, selâmlaşmadan eğlenmeye dek uzanan *alla franca*'lıklarının bir ögesi sayarak benimsediler; XIX. yüzyıl Avrupa evinin varlık simgelerinden olan piyanoya özel ilgi gösterdiler ve Açık hava takımlarından dinledikleri parçaları zaman zaman keman, viyolonsel ya da flütün de katılmasıyla piyanoda seslendirerek *salon müziği* yaptılar.

Saraydaki içoğlanlarından (Enderun ağalarından) oluşturulan ilk boru takımı arası iki yıl geçmeden bir bandoya dönüştürüldüğü gibi, birkaç yıl sonra takıma orkestra çalgıları da eklendi; böylece ilk (ve 1944'e kadar tek) Türk orkestrası kurulmuş oldu. İlginin giderek artması üzerine aralarında Franz Liszt² ve Henri Vieuxtemps³ gibi dünyaca ünlüleri de bulunan birçok sanatçı sarayda ve konaklarda sanatlarını dinlettiler, Avrupa'dan çoğu birkaç aylığına gelen opera ve operet takımları İzmir ve İstanbul'da gösteriler sundular; ilki 1850'de kurulan mağazalar çok sayıda çalgı (yalnız piyanolar yılda 400 kadar) getirttiği gibi, yaprak ve defter biçiminde altı bin kadar nota yayımladı; nice sanatçı ve öğretici İstanbul, İzmir ve Trabzon gibi kentlere yerleşerek özel dersler verdiler.

² Franz Liszt (1811-1886). Macar asıllı Fransız besteci, piyanist ve öğretmen.

³ Henri Vieuxtemps (1820-1881). Belçikalı besteci ve kemancı.

Açık hava ve salon müziği ile opera türlerinden sonra XIX. yüzyıl sonlarında operet, eşlikli koro, Barok çalgılarla oda müziği gibi çoksesli türler de görülmeye başlandıysa da bu etkinlikler genellikle Türk olmayan sanatçı ve sanatseverlerce gerçekleştirilmekte ve izlenmekteydi. Müziğe örgün eğitim içinde yer verilmesi (1915) ve halka açık ilk müzik okulu (Darülelhan, 1917) ise doksan yıllık bir gecikmeyle ele alınabildi. (Oransay, 1984: 1519)

1.5. Geleneksel Türk Sanat Müziği

Uluslararası sanat müziğinin 1826 Haziran'ında devletçe benimsenerek yayılmaya başlamasına kadar Türkiye'de tek bir sanat müziği, bugün bilimsel adıyla Geleneksel Türk Sanat Müziği olarak adlandırılan müzik yaşamaktaydı. Köy ve kırlardaki yerel ve bölgesel müziklerden üslup, teknik, çalgılar ve repertuvar yönünden ayrılan, komşu Yakın Doğu sanat müzikleriyle güzellik ve teknik anlayışı yönünden benzerlikleri bulunmakla birlikte onlardan hayli üstün olan Geleneksel Türk sanat müziği kendi içinde altı dala ayrılmaktaydı:

- a- Dinsel müzik (*musique liturgique*)
 - 1- Cami müziği (şer'i müzik),
 - 2- Tekke müziği (tasavvufi müzik).
- b- Dünyasal (lâdini) müzik (*musique profane*)
 - 3- Mehter müziği (kaba saz, Açık hava müziği),
 - 4- Fasil müziği (ince saz, kapalı yer müziği),
 - 5- Piyasa müziği (kentsel eğlence müziği),
 - 6- Kentsel halk müziği.

Güzellik anlayışları ve teknikleri ortak olan bu altı dal, türler, üslup, oturtum⁴, teknik terimler ve hele repertuvar yönünden ayrılıklar göstermekteydi. (Oransay, 1984: 1496)

Türk Müziğinde Modernleşme Süreci ve Neveser Kökdeş başlıklı tezimiz açısından *Fasil Müziği* ve *Piyasa Müziği* önem taşımaktadır.

1.5.1. Fasil Müziği

Geleneksel anlamda "Fasil", ağır akışlıdan yürük akışlıya sıralanmış bir dizi çalgısal ve sözel eserlerin ardışımıyla oluşmuş geleneksel bir seslendirme biçimidir. XIX. Yüzyılda bu klasik seslendirme düzenine ek olarak hanende ve küme fasılları da ortaya çıkmıştır. Oransay'a (1984:1497) göre;

⁴ Oturtum, belirli bir eserin seslendirilişi için ses ve çalgıların görevlendiriliş düzenidir. Alm. Besetzung, İng. Yaklaşık olarak scored, setting. (Bkz. Oransay, 1984: 1496)

Fasıl Müziği'nin XX. yüzyıldaki başlıca türleri çalgısal taksim, peşrev, saz semai, sirto, longa ve oyun havaları ile sözlü parçalardan kâr-ı nâtık, kâr, beste, ağır semai, yürük semai ve şarkı idi. Cumhuriyetin ilk elli yılında bütün bu türler yaşatıldığı gibi hemen hepsinin repertuarına yeni parçalar eklenmiş, ayrıca çalgısal bir tür olarak medhâl ve konser saz semai, sözlü tür olarak fantezi ve vals gibi yeni türler ortaya konmuştur. Seslendirme sıklığı ve repertuarın genişlemesi bakımından şarkı, fantezi ve vals gibi sözlü türlerin ezici bir üstünlüğe eriştikleri, fasıl müziğinin giderek bir eğlence müziğine dönüşmekte olduğu göze çarpmaktadır.

1.5.2. Piyasa Müziği

Piyasa Müziği ya da bilimsel adıyla kentsel eğlence müziği, sözlerinin günün kolay anlaşılır Türkçesi, ezgilerinin canlı-kıvrak ya da sıkı duygusal olması nedeniyle XX. yüzyıldaki fasıl müziğine oranla daha büyük yaygınlık kazanmış, çoğu “mevsimlik şarkılar” ve oyun havaları olan gözde parçalar plak, radyo ve televizyon gibi kitlesel haberleşme araçlarıyla yurdun en uzak köşelerine ulaşabilmiştir. Ezgi ve söz yaratıcılarından çok seslendiricilerini zengin eden piyasa müziğine yeni ezgiler kazandıranların çoğu, yukarıda belli başlıları sayılmış bulunan şarkı yaratıcılarıdır. Bunların birkaçı uluslararası salon danslarından esinli parçalar da ortaya koymuş, sözgelimi Vecdi Seyhun ve Ahmet Aksoy tango, Kasım İnaltekin rumba, Haydar Tatlıyay mazurka, Dr. Abidin Gerçeker, Zeki Müren, Mustafa Seyran ve başkaları vals niteliğinde sözlü ya da sözsüz parçalar yazmışlardır. Aslında *köçek* denilen dansçıların eşlenmesinde kullanılmış olan, fakat XX. yüzyılda genellikle salt dinlemek üzere seslendirilen ve oyun havası akışında kıvrak ezgili, şen sözlü şarkılar olan köçekçeler günümüze çok sınırlı bir repertuarla gelebilmiş, son elli yılda bunlara Hüseyin Sâdeddin Arel ile Arif Sami Toker gibi sanatçıların birkaç yeni parçası eklenmiştir. (Oransay, 1984: 1498)

Gerçekte Piyasa Müziği'nin altyapısı ve temelleri Osmanlı'nın siyasal, toplumsal ve kültürel dönüşümüyle 1820'lerde, daha açıkça yazmak gerekirse 1840'larda (1839 Tanzimat Fermanı) başlamıştır. Bu dönemde bestekâr ve ûdî Arşak Çömlekçiyan'ın eserlerini yayımlayan nota yayıncısı Onnik Zadoryan'ın fasıllarının kapağında “Piyasa Tavrı” ibaresini görmek aydınlatıcıdır.

Bunun dışında, sözgelimi Santuri Ethem'in longaları, valsleri, polkaları da değişimin, dönüşümün, fasıl musikisinden piyasa musikisine (Avrupa müziği açısından salon müziğine) evrilmenin örnekleridir. Bu arada Hacı Arif, Hacı Faik

beyleri daha geleneksel kalıplarda olsalar da düzene katkıları küçümsenmeyecek ölçekte olan bestecilerin başında görmek gerekir.

2. PROBLEM DURUMU, PROBLEM CÜMLESİ, ALTPROBLEMLER, SINIRLAMALAR, HİPOTEZLER, VARSAYIMLAR, ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

2.1. Problem Durumu

Türkiye’de sanatçılar üzerine biyografik araştırmalar, eserleri üzerine incelemeler, kitaplar ve yayınlar, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında hâlâ son derece yetersizdir. Sanatçıların yaşamını ve eserlerini öğrenmek, tanımak isteyen meraklıların (amatörlerin) ne yazık ki bu taleplerine yanıt verilememekte, sonuç olarak da bir iki kuşak sonra sanatçıların adları unutulup gitmektedir. Bu bağlamda her ne kadar birer yayın niteliği taşımasa da üniversitelerde, yüksek lisans ve doktora (ya da sanatta yeterlik) tezlerinde sanatçıların biyografisi ve eserlerinin niteliğiyle ilgili tezlerin yazılması burada önem kazanmaktadır. Çünkü sonuç olarak tez yazarı kaynak taramasına girişmekte (gazeteleri, dergileri taramak), kitaplardaki bir iki satırı veya paragrafı geçmeyen, ancak önemli olabilecek bilgileri taramakta; eğer sanatçı yaşıyorsa doğrudan görüşme yaparak ilk elden bilgileri, anıları ve arşiv malzemesine ulaşmakta; yaşamıyorsa eğer aynı dönemin sanatçılarından bilgi ve belge derlemektedir.

Önsöz’de de belirttiğimiz gibi müzik tarihimizde sayısı yirmiyi bulmayan az sayıdaki kadın bestecilerimizden birisi olan Neveser Kökdeş’in de yukarıda saydığımız olumsuzluklardan fazlasıyla nasibini aldığı bir gerçektir.

Oysaki yine Önsöz’de belirttiğimiz gibi Neveser Kökdeş’in sanatsal anlayışının ve üretiminin temelinde bir yandan geleneksel sanat müziğimiz; bir yandan şu yukarıda özetlediğim süreç ve diğer yandan da ağabeyi ünlü operet bestecisi Muhlis Sabahattin’in etkileri söz konusudur ve de bu kaynaklarıyla Türk müzik yaşamının önemli ve çarpıcı bir figürüdür.

Bütün bu gerekçeler Neveser Kökdeş üzerinde daha pek çok çalışma, araştırma ve incelemelerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

2.2. Problem Cümlesi

Neveser Kökdeş’in yaşamı, eserleri ve Türk müzik yaşamındaki yeri.

2.3. Alt Problemler

2.3.1. Neveser K kdeŖ'in YaŖamı.

2.3.2. Neveser K kdeŖ'in Eserleri.

2.3.3. Neveser K kdeŖ'in üslubu ve Besteciliği.

2.3.4. Türk Müziği'nin ModernleŖme Sürecinde Neveser K kdeŖ'in Yeri

2.4. Sınırlamalar

Bu alıŖmanın ana bölümü, doğrudan ya da dolaylı olarak yalnızca Neveser K kdeŖ'le ilgili belge ve bilgilerle sınırlandırılmıŖtır. Ancak elbette sanatçının kendisini anlayabilmek ve eserlerinin niteliğini kavrayabilmek ve de yorumlayabilmek için dönemine iliŖkin ek bilgilere de yer verilmiŖtir.

2.5. Hipotezler

1.5.3. Neveser K kdeŖ yetiŖtiđi toplumsal evre ve aldığı eğitim sayesinde bestelerinde çağının egemen müzik anlayıŖını yansıtılmıŖtır.

1.5.4. Neveser K kdeŖ'in eserleri Geleneksel Türk Sanat Müziği'nin fasıl geleneğine değil, XX. yüzyılın ilk çeyreğinin Piyasa Müziği tavrına dayanmaktadır.

1.5.5. Neveser K kdeŖ, geleneksel fasıl geleneğini s rd rmemiŖ, Hacı Arif Bey'le baŖlayan, fasıl geleneğini sürdürmeyen bir bestecilik çizgisi izlemiŖtir.

1.5.6. Neveser K kdeŖ'in bestelediği eserlerde ezgisel çizgi kolay anlaşılır, kulakta kolay kalıcı bir niteliktedir.

2.6. Varsayımlar

Bu araŖtırmada g r Ŗ len kiŖilerin verdiği bilgiler Neveser K kdeŖ'i yakından tanıdıkları, anıları oldukları için güvenilir olarak varsayılabılır.

2.6.1. G r Ŗmeler sonunda edinilen bilgiler doğru varsayılmıŖtır.

2.6.2. Gazete ve dergi gibi gününün haber kaynaklarında Neveser K kdeŖ ile ilgili çıkan haberler doğru varsayılmıŖtır.

2.7. AraŖtırmanın  nemi ve Amacı

Neveser K kdeŖ  zerine yapılan bu alıŖma, daha önce bu konu üzerine yapılmıŖ olan iki yüksek lisans tezi olmasına karŖı, Neveser K kdeŖ'in yaŖamı ve sanatı üzerine daha çok inceleme ve alıŖmaların yapılmasını da önemli kılmaktadır.

Bu alıŖmada amaç, eŖitli kaynaklarda K kdeŖ  zerine dağınık sayılabilecek bilgilerin ve verilerin, kaynak taraması ve g r Ŗmeler yoluyla bir araya getirilmesi, gelecekteki alıŖmalara sağlam bir zemin hazırlaması ve Neveser K kdeŖ hakkında gerçeğe, doğruya bir adım daha ulaŖılmasıdır.

2.8. Araştırma Yöntemi

3.1. Görüşme tekniği kullanılmıştır.

3.2. Arşiv ve kütüphane taraması yapılmıştır.

2.9. Evren ve Örneklem

Geleneksel Türk Sanat Müziği'nde kadın besteciler, bu tezin evrenini; Neveser Kökdeş'in yaşamı, eserleri, üslubu ve besteciliği, Türk Müziği'nin Modernleşme Sürecinde Neveser Kökdeş'in Yeri de örneklemine oluşturmaktadır.

3. NEVESER KÖKDEŞ'İN YAŞAMI⁵

Neveser Kökdeş'in Doğduğu Yıl Konusundaki Çelişkili Bilgiler

Padişah Abdülaziz'in baş mabeyncisi Hurşid Bey'in dördüncü evliliğinden son çocuğu, Seniha Dilber Hanım'ın kızı ve ünlü operet bestecisi Muhlis Sabahattin Ezgi'nin kız kardeşi⁶ Neveser Kökdeş'in gerek doğum yılı gerekse de doğduğu yer konusunda yazılı kaynaklarda çelişkili bilgiler vardır.

Neveser Kökdeş'in biyografisinin ilk yazılı olduğu kaynak olan Mustafa Rona'nın *50 Yıllık Türk Musikisi*'nde (ki bu kaynak Neveser Kökdeş daha vefat etmeden yayımlanmıştır) "Drama'da 1904 yılında doğmuş, ilk tahsilinden sonra Notre Dam De Sion'a devam etmiştir. (...)" şeklinde yazılıdır (Rona, 1955: 245) ve bu bilgi, yazarın *20. Yüzyıl Türk Musikisi* kitabında da geçmektedir. (Rona, 1970: 519) Bu bilgi daha sonra aynen Sadun Kemâli Aksüt tarafından, "Türk Musikisinde İki Kardeş Besteci" başlıklı makalede de olduğu gibi yinelenmiştir. (Aksüt, 1971: 1904) Bunun dışında Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*'nde; Vural Sözer, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*'nde; Ahmet Say, *Müzik Ansiklopedisi*'nde (III. C); Dr. M. Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*'nde (II. C); Şerife Güvençoğlu, "Neveser Kökdeş" başlıklı makalesinde 1904 tarihini yazmışlardır. *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Bestekârları Ansiklopedisi*'nde de yine aynı tarih görülmektedir. (Öztuna I, 1990: 461-462; Sözer, 1986: 415; Say, 1985: 749; Özalp II: 299; Güvençoğlu, 2009: 16)

İlk kez Mustafa Rona tarafından yazılmış olan 1904 tarihi, sonrasında pek çok kişi tarafından yinelenmiştir. Ancak bu tarihin herhangi bir dayanağı, kaynağı ve kanıtı yoktur.

⁵ Neveser Kökdeş'in biyografisi Gökhan Akçura'nın kişisel blog sayfasında (http://gokhanakcura.blogspot.com.tr/2012_01_22_archive.html) yayınladığı "Aşkı Fısıldayan Ses: Neveser Kökdeş" başlıklı makalesi temel alınarak ve bu makaleye katkılarda bulunularak hazırlanmıştır.

⁶ Neveser Kökdeş'in Muhlis Sabahattin Bey'in dışında Agâh, İhsan, İkbâl ve Emine Şayan adlarında dört kardeşi daha vardır.

Yalnızca tek bir kaynaktan Zeki Tükel'in *Bizim Yıldızlar Ansiklopedisi*'nde Neveser Kökdeş'in doğum yılı 1907 olarak yazılmıştır. (Tükel I, 1952, 387) Bu tarihin de hiçbir kanıtı, kaynağı yoktur.

Gökhan Akçura, "Aşkı Fısıldayan Ses: Neveser Kökdeş" başlıklı makalesinde Neveser Kökdeş'in 1900 yılında doğduğunu yazmıştır. (Akçura, 2012)

Bu bilgilerin hiçbiri doğruyu yansıtmamakta ve dayandıkları bir belge, kaynak da yoktur.

Neveser Kökdeş, 1902 yılında doğmuştur. Bu tarihin en önemli dayanağı şimdiye kadar hiçbir yerde yayımlanmamış ve Kökdeş'in biyografisini, yaşam öyküsünü yazan yazarların görmediği ve ilk kez bu tezde yayımlanan Notre-Dame de Sion'un Kayıt Defteri'dir. Bu defterde Kökdeş'in adı "Névesser Hourchid" (Neveser Hurşid) olarak geçmekte (bilindiği gibi Soyadı Kanunu öncesinde kişilerin adlarının yanına baba adı yazılmaktaydı) okula giriş tarihi de "1913" olarak görülmektedir. O yıllarda ilkökul süresinin 4 yıl olduğu göz önüne alındığında 1913-4=1909'da 7 yaşında ilkökula başladığı ve 1909'dan da 7 yıl geriye gittiğimizde 1902 tarihine ulaşmamızdır.

Interces.	1/2 Pensionnaires	Externes	Religion	Nationalité	Entrées	Sorties.	Observations
Diga Tsoobanoglou.			Grecque	Roaya	1907		
Irma Djiladjian.			Protestante	Roaya	1909	a quille Juin 1914	
Despina Jeleziadis.			Grecque	Roaya	1910		
Marie Brano.			Grecque	Austro-hongroise	1903	a quille 27 Avril 1914	
Marie Picron.			Catholique	Française	7 Mars 1905		
Coni Capello.			Catholique	Française	1898		
Christy Conospiro.			Grecque	Bulgare	1909	a quille Juillet 1914	
Névesser Hourchid			Osmanli	T.	1913		
Fatma Abdul Rahim.			Osmanli	T.	1913		
	Eoma Kudji		Catholique	Arabe	1904	quille Janvier 1914	
	Olvic Evangelinides.		Grecque	Roaya	1906	Novembre 1913	
	Alexandra Lazidino.		Grecque	Roaya	1906	a quille Juillet 1914	
	Marie Pavlantos		Grecque	Roaya	1906		
	Hafizic Halid.		Osmanli	T.	1909		
	Fanny Chichmanogian		Grecque	Roaya	1913		
	Electre Missiliadis.		Grecque	Roaya	1913		
Moayes Kemalidin			Osmanli	T.	1914	entre le 15 Février a quille le 17 du même mois	
	Serikhan Fasly.		Osmanli	T.	3 Mars 1914	quille Septembre 1914	
	Alice Ssorian.		Arménienne	Roaya	5 Mars 1914		
	Anais Babian.		Arménienne	Roaya	5 Mars 1914		
	Sehine Kamedani.		Arménienne	R.	15 Mars 1914		
	Nimeth Rifaat.		Osmanli	T.	27 Avril 1910	a quille pour entrer à Boncourt le 21 sept. 1914	
	Elisa Batabian		Arménienne	Roaya	27 Avril 1914		
	Alexandra Grabowora		Catholique	Polonaise	27 Avril 1914		

Şekil 3.1 Notre-Dame de Sion'un Kayıt Defteri'nde Névesser Hourchid (Neveser Kökdeş)

Neveser K kdeŖ'in doğduğu yer konusunda da deđiŖik kaynaklarda farklı bilgiler vardır. Kimi kaynakta Üsküdar-BađlarbaŖı (Akçura, 2012), kiminde yalnızca İstanbul (T kel, 1952, 387), bunun dıŖında Üsküdar-Altunizade (Güvençoğlu, 2009: 16) ve Drama'da doğduğu yazılmıŖtır. ( ztuna I, 1990: 461; S zer, 1986: 415; Say: 749;  zalp II: 299).

Neveser K kdeŖ'in İstanbul'da doğduğuna iliŖkin bir kanıt yoktur. Radyo Haftası dergisinin 115. Sayısında Zeki T kel'in deŖifre ederek yayınladığı Ŗecaattin Tanyerli'nin Neveser K kdeŖ'le yaptığı s yleŖide Ŗu satırlar dikkat çekicidir:

- [Ŗecaattin Tanyerli:] Nerede doğdunuz? Müzik aŖkını anlatır mısınız?..
- [Neveser K kdeŖ:] Babam HurŖit paŖa, mutasarrıf olarak Dramada s rg nken, dünyaya geldim. Babam oniki türlü telli saz çalardı. Bu sebeple, ailece müziğe karŖı d Ŗk nl đ m z fazladır. Çocukluğumdan beri müziğin aŖıđıyım. Kendi kendime alıp ağladığım çok v kidir. Müzik aletlerinden kitar [gitar], tanbur ve piyano alarım. (...) (T kel II, 1952, 6)

Bu açıklamadan anlaŖılacađı üzere Neveser K kdeŖ Drama'da dođmuŖtur.

HurŖid Bey, Abdülaziz'in tahttan indirilmesinden sonra önce Mardin'e, sonra Adana'ya ve en sonunda da Drama'ya s r lm Ŗ ve de burada  lm Ŗtir. HurŖid Bey ciddi bir m zikseverdir ve keman, lavta, on iki telli saz ve nısfıyeyi, ustaca çalardı. Neveser'in kardeŖleri de müzik alanında baŖarılı olmuŖ kiŖilerdi. KardeŖlerinden Emine Ŗayan Batı müziğiyle ilgilenirdi. İkbal, Viyana'da sürekli Ŗan dersleri almıŖtı. Bayan Agâh ise piyanoda Türk müziği parçaları alarak büyük baŖarı sađlamıŖtı. Ama kardeŖler arasında en ünlüsü kuŖkusuz ağabeyi ünlü operet ve Ŗarkı bestecisi Muhlis Sabahattin'dir. (Akçura, 2012)

İlkokul ve Notre Dame de Sion'da yılları

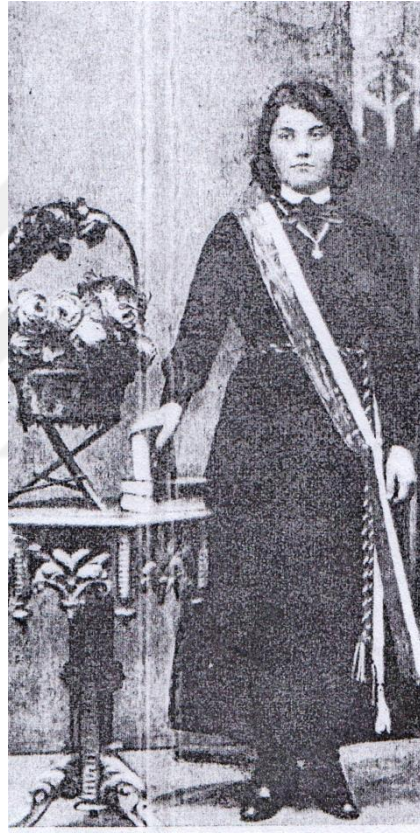
Neveser, babasının ölümünden sonra Selanik'te okuyan ağabeyi Muhlis Sabahattin'in yanına götürülür ve burada anaokuluna gönderilir. Aynı dönemde annesi ikinci kez evlenir ve aile İstanbul'da, Fatih'te Sarıg zel Caddesi'ndeki evlerine taŖınır ve ilkokula İstanbul'da baŖlar. Bir yıl sonra Aksaray'a taŖındıkları için okul deđiŖtirilir. Eğitimini Mürebbiye-i Etfal adlı özel bir okulda sürdüren Neveser'e, Ahmet Bey adlı bir öğretmenden ilk piyano dersleri aldırılır. Ardından ise dönemin  nl  İtalyan piyano  ğretmeni Adinolfi'den ders almaya baŖlatılır. Daha sonra da bir Fransız mürebbiyenin dersleri izler. (Akçura, 2012)

1913'te ilkokulu bitirir ve aynı yıl Notre Dame de Sion'da orta öğrenimine baŖlar ve müzikle olan iliŖkisi bu okulda daha da artarak devam eder.

Neveser K kdeŖ bu yıllarını Ŗoye anlatmaktadır:

Notr Dam d  Siyon’’da [Notre-Dame de Sion] tahsilim esnasında piyanom meŖhurdu. Konkurlarda, daima birinci olurdum. Oniki yaŖında, alafranga bir polka yaptım. Sözleri yoktur. İlk alaturka eserimi de onbeŖ yaŖında meydana getirdim. Anneme ithaf ettiğim bu eser (...)’⁷ (T kel II, 1952: 6)

Polkanın ardından prel dler, valsler, tangolar, fanteziler, marŖlar,  igan havaları ve operet müzikleri gelir. Neveser ayrıca pazarları, kilisede il hi söyleyen Hıristiyan arkadaŖlarına orgla eŖlik etmeye baŖlamıŖtır. (Akçura, 2012)

Ŗekil 3.2 Neveser HuruŖid (K kdeŖ) Notre Dame de Sion’’da (1914)

Ancak, Neveser K kdeŖ’in eğitim hayatı ile ilgili de Moda’’da Fransız mektebine gittiği yönünde bazı  eliŖkiler bulunmaktadır. Bu nedenle Neveser Hanım’’ın oğlu Adnan K kdeŖ’in kızı Zuhal  cal ile yapılan bir röportajda kendisine bununla ilgili soru sorulmuŖ ve kendisinden Ŗu cevap alınmıŖtır:

⁷ 1902 doğumlu olan Neveser K kdeŖ, Türk müziği tarzındaki ilk eserini 15 yaŖında bestelediğine ve bunu da annesine ithaf ettiğine göre, annesinin 1917’’de öldüğü ve aynı yıl da evlendiği ortaya çıkmaktadır.

Yok, öyle bir şey. Nereden çıkarıyorlar bunu. Bilinçsiz olarak yazmışlar. Mesela Moda'daki Fransız Mektebi de öyle. O dönemde orada öyle bir okul yoktu zaten. San Joseph Erkek Lisesi var, oğlumda oradan mezundu. Sonra babaannemin 12-13 yaşlarında Moda da ne işi var. Babaannem Bağlarbaşı'nda oturuyor.” Moda'da değil. Moda'da oturdu. II. Dünya savaşında dedemi kaybediyor. Savaş yılları, ailede bir dağılma oluyor, maddi imkânsızlıklar, Melek ablanın (Melek Kobra) ölümü vs. Üsküdar'daki konak satılıyor. Konak satılınca babamla beraber Moda'daki eve taşınıyor. Dumlupınar Sokaktaki eve. Babaannem zaten Muhlis dayı ile birlikte yaşıyordu (Muhlis Sabahattin). O vefat ettikten sonra, babamla (Adnan Kökdeş) beraber Moda'daki Dumlupınar Sokağındaki eve taşınıyor ve uzun yıllar burada oturuyor. Kendimi bilip te, babaannemi tanıdığım zaman o evdeydi.

Sanatçının oğlu Adnan Kökdeş, 1950 yılında yapılan bir röportajda annesinin Notre Dame de Sion'dan sonraki müzik yaşamını da şöyle özetler; “Mektepten sonra Ankara'daki Türk Ocakları'nda konserler verip sonra da İstanbul Radyosu'na girmiş. Ve ayrıca Colombia şirketine epeyce plak doldurmuş. Sonra ver elini Anadolu... Ağabeyi çalmış, o söylemiş.” (Akçura, 2012)

Adnan Kökdeş'in sözünü ettiği bu dönem Neveser Kökdeş'in Notre Dame de Sion'daki öğreniminin son bulması ile evlendiği 1917'ye kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Şekil 3.3 Neveser Kökdeş'in piyanosu

I. Dünya Savaşı ve evlilik

30 Ekim 1914'te Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesi, Kasım ayında da Sadrazam Talât Paşa hükûmetin bütün yabancı okulları kapatma

kararı almasıyla Notre Dame de Sion da kapatılmış pek çok öğrenci gibi Neveser de bu okuldan mezun olamamıştır. Ancak Neveser, evinde Oristi Calopotoni ile piyano ve gitar derslerini sürdürmüştür. Aynı yıllarda ağabeyi Muhlis Sabahattin'in eşi Seniye Hanım'ın kardeşi Edirne Müstahkem Mevki Komutanı Rifat Paşa'nın oğlu Mehmet Ali Bey, Neveser ile evlenmek ister. Evlilik hazırlıkları sürerken Neveser annesinin ani ölümüyle sarsılır. Daha bunun acısını atlatamadan, Mehmet Ali Bey'in Belçika Ostend'e tayini nedeniyle, annesinin kırkı çıkar çıkmaz evlendirilir. Hüzünlü başlayan bu evlilik ne yazık ki üzücü bir sonla bitecektir. Neveser'in çok kısa bir süre beraber olabildiği eşi Çanakkale cephesinde şehit düşer. Tek çocuğu Adnan daha bir yaşını bile doldurmamıştır. (Akçura, 2012)

Yukarıdaki "Anneme ithaf ettiğim bu eser" cümlesinden büyük bir olasılıkla, annesinin ölümü üzerine annesine ithaf ettiği gibi bir anlam çıkmaktadır ki, 1902 doğumlu olan Neveser Kökdeş 15 yaşında 1917'de annesini kaybetmiş, kırkı çıkar çıkmaz yine 15 yaşında evlendirilmiş ve tek çocuğu Adnan daha bir yaşını bile doldurmadan eşini Çanakkale cephesinde yitirmiştir.

Şekil 3.4 Neveser Kökdeş ve oğlu Adnan (1918)

Neveser Hanım'ın oğlu Adnan Bey annesinin eşini kaybetmesinden duyduğu acıyı Argos dergisinden Berrak Taranç'la yaptığı görüşmede şu şekilde anlatır (Taranç, 1991):

Adnan Bey: Bu fotoğrafta annemle babam yan yanadır ve babamın yanında oturabilecekken yer varken annem ayaktadır. Siz bunda bir gariplik fark etmediniz mi?

Taranç: Evet, anneniz oturmuş olabilirdi.

Adnan Bey: İmkânsız, çünkü bu resim babamın ölümünden sonra annem tarafında fotoğrafçıda yaptırıldı. İkisinin bir arada fotoğraf çektirebilecek vakitleri olmadan babam cepheye gidince, annem daha sonra babamın resmi ile kendi resmini fotomontaj yaptırmış.

Neveser Kökdeş'in kendisi de bu dönemi şu şekilde anlatmaktadır (Akçura, 2012):

Eşimin vefatından sonra dünyam kararmıştı. Oğlumla birlikte beş yıl boyunca evime kapandım, dışarı adım atmadım. Dünyaya küsmüştüm. Sonra karlı bir kış günü kendimi artık toparlamaya karar verdim. Bahçeye çıktım, temiz havayı derin derin içime çektim. İşte tam o sırada, hızla atılmış bir kartopu çarpmışçasına derin bir acı duydum yüzümde. Yanağım bir anda kasılıp kalıvermişti sanki.

Yüz felci ve bestecilik

Neveser Kökdeş o gün bir yüz felci geçirmiştir. Bu felcin izini ömrü boyunca taşır (Noyan, 1984). Kökdeş'in torunu Zuhal Öcal da Kökdeş'in geçirdiği felçle ilgili şunları söyler:

Dedemi kaybettikten sonra yüzünün bir tarafının yağları eriyor. Sağ mı, sol mu tam hatırlamıyorum ama sanırım sol yanağı idi. Sırf deri kaplıydı ama fark edilmezdi. Çok tedavisi için uğraşmış, o arada Almanya'dan bir profesör de gelmiş Kandrovıç diye, estetik uzmanı falanmış ama o bile bir şey yapamamış çünkü üzüntüden olduğu için.

Neveser Kökdeş, bu dönemden sonra kendini oğluna ve sanatına adanmıştır. Neveser Kökdeş, 1950 yılında İstanbul Radyosu'na dâhil olarak Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bestelerinin icralarını gerçekleştirmiş bir sanatçı olarak bilinmektedir. Aynı anda hem doğu kültürünü hem de batıda öğrendiklerini harmanlayarak besteler oluşturmuş bir sanatçı olarak bilinmekteydi. 1930'lu yılların başında Muhlis Sabahattin'in bazı operet şarkılarının Neveser Kökdeş tarafından seslendirildiği TRT Arşivlerinde görülebilmektedir. Aynı yıllarda Neveser hanımın Muhlis Sabahattin'in empozaryoluğunu yaptığı topluluklarda piyano çaldığına da Toto Karaca eşlik

etmiştir (Akçura, 2012). Karaca bununla ilgili şu sözleri kullanır (Taraç, 1991): “Besteci ağabeyisini çok sevmiştir. Birlikte uzun yıllar operet provaları yapmışlar, turnelere çıkmışlar ve halk önündeki temsillerde Neveser Hanım piyano başında yer almıştır.”

Ayas’a göre (2014) Kökdeş, ağabeyi Muhlis Sabahattin’in öne çıktığı bu dönemde eserlerini paylaşmamayı seçer. Bu durumla ilgili Kökdeş’in torunu Zuhâl Öcal ise Kökdeş’in ağabeyinin bu durum üzerinde etkili olduğunu dile getirmektedir:

Babaannem çok eser bestelemiş o arada. İlk eserleri tangodur zaten. Ancak dayım hiç birinin yayınlanmasına müsaade etmemiş. Onun nedeni de ne, bilmiyorum. Dayım yani Muhlis Sabahattin çok sert ve katı bir insanmış. Melek ablayı (Melek Kobra) yani kızını kaybettikten sonra daha da beter olmuş.

İstanbul Radyosu

Ancak ağabeyinin artık iyice hasta olup unutulmaya başladığı 1940’lı yıllarda birtakım eserlerini İstanbul Radyosu’na gönderir. Ama aradan aylar geçmesine karşın radyodan bir ses çıkmaz. Çünkü İstanbul Radyosu müdürü Mesut Cemil Tel, birçok diğer müzisyen gibi, Neveser Kökdeş’in şarkılarının Türk Müziğine uygun olmadığını düşünmektedir. Mesut Cemil’in, Kökdeş’in müziğini uygun bulmadığı ve buna “Neveser musikisi” dediği de söylentiler arasındadır.

Neveser Kökdeş’in radyoda çalınan ilk parçası aynı zamanda ağabeyinin cenazesinin kaldırıldığı gün olarak da kayıtlara geçmiştir. Acaba bu bir rastlantı mıdır? Neveser Kökdeş bu olayı şöyle anlatıyor (Alpyıldız, 2012):

Ağabeyim Muhlis Sabahattin Bey’in öldüğü gündü. Dünyam başıma bir kere daha çökmüş, perişan, bitkin mezarlıktan dönüyordum. Yol üzerindeki kahvelerden gelen bir şarkı sesi ile irkildim. Durdum, dinledim. Şu şarkı çalınıyordu radyoda: Gülüyorsun güzelim, gül, güle gülmek yaraşır... Bakamam gözlerine bakmaya, gözler kamaşır... Bu benim aylar önce radyoya gönderdiğim ve artık çalınıp söylenmesinden zerrece ümidim kalmayan bir şarkıydı. O an, işte sevincim ve kederim birbirine karıştı ve ben o gün, bu gün, birbirine sarmaş dolaş olmuş üzüntümü ve sevincimi birbirinden asla ve asla ayıramadım gitti.

Hopacı’ya göre (1991) sanatçının klasik batı müziğine olan ilgisi, o dönemde pek rastlanmayan ve garipsenen bir durum olarak yer edinmiştir. Ek olarak, modernizmin temellerinin atıldığı bu dönemde de Kökdeş’in bu ilgisi, dolaylı olarak besleyicilik rolünü üstlenmiştir. Kendi hayal dünyasını resmederken şu sözleri sarf eder: “Teessür, ızdırıp, neşe ve sevinç gibi olaylar, eserlerim üzerinde geniş bir tesir

yapar. Geçmişe sair bir etkilenme olmaz. Mâzi, nedense bana ısınamadı. Yahut da ben ona ısınamadım.”

Şekil 3.5 Muhlis Sabahattin Ezgi

Ancak Kökdeş’in farklı ve yenilikçi görüşü Klasik Türk Müziği camiasından olan sanatçılar için bir tepki unsuru olmuştur. Kökdeş bu durumla ilgili şu sözleri kullanır ve bestelerine “Neveser Musikisi” diyen Mesut Cemil’e göndermede bulunur (Gümüşdere, 1953):

Alaturka musikinin hayatta yaşayan alemdarları benim bu yaptığım şarkıların kendi şarkılarını unutturacağı noktasında bana cephe aldılar. Hâlbuki halkımızın ve gençliğin her şeyden evvel neş’eli şarkılara ihtiyacı vardır. Bu bakımdan eğer İstanbul radyosuna sokulmuyorsam sırf bu hadiselerin tesiri iledir. Ve bunun tek mesulü radyo müdürü Mesut Cemil’dir. Müdür bey bana aynen şunları söylemiştir: Benim sağlığında Neveser hanım adında bir kimse İstanbul radyosunda neşriyat alamaz. Ben bu yeniliği yaptığım için Mesut Bey beni tanımıyor. Hâlbuki Mesut Beyin babası Tanburi Cemil Bey de aynı yeniliğe teşebbüs etmiş ve Vals semai makamında şarkılar yapmıştır. Misal mi istiyorsunuz işte Vals-Semai usulünde bestelenen bir eser: “Sevdim Seni Ey İşvebaz” Eğer Mesut Cemil Bey beni tanımıyorsa aynı makamdan şarkılar yapan babasını da tanımıyor demektir.

Bu durumla ilgili olarak Kökdeş’in torunu Zuhal Öcal ise şu şekilde bir ifade kullanmıştır:

O dönem radyonun başında Mesut Cemil vardı. Birbirlerine girdilerdi o dönem. Mesut Bey babaannemi istemedi. Çünkü babaannem piyano çalıyordu. Ve babaannemin yüzde seksen şarkıları tamamıyla batıya dönüktür. Hatta kemanları da

soktu o arada. Mesut Bey buna itiraz etti, yasaklı bir dönemi başladı ama sonra yasaklı dönemi kalktı.

Zuhal Hanım'ın bu açıklamalarına karşılık o dönem İstanbul Radyosunda hem memur hem de tanburi olarak görev yapan, aynı zamanda Neveser Hanım'ın yaptığı programlarda da tanbur çalan Sadun Aksüt şunları söylemektedir:

Zannetmiyorum. Bunlar uydurmadır. Ben size bir şey söyleyeyim mi; Selahattin Pınar ile hayatının son 10 yılında beraber çalıştım. Bütün eserleri bende, bestelediği kâğıtlar bile bende. Çoğunluğu hem de. Karısına yazdığı mektuplar bile bende. Ama bu insan hakkında o kadar çok bestekârlık yapılıyor ki! Artık neler söylenmiyor, neler. O kadına âşık oldu bunu yazdı. Bu kadına şunu yazdı gibi. Hiç öyle bir şey yok. Bir kadına şarkı yazdı, evet. Karısı Afitap Hanım'a. Ona yaptığı meşhur şarkı. Mesut Bey, Neveser Musikisi derken ona gayret vermek için söylemiştir bence. Mesut Bey Neveser Hanım'ı destekliyordu. Ben radyoda hem idarede çalışıyordum hem de tanbur çalışıyordum. Ayrıca Mesut Bey'in böyle bir şey yapacağına inanmam. Neveser Hanım'ın yasaklı olduğuna dair hiçbir şey duymadım. Yok, öyle bir şey.

Ayrıca Neveser Hanımın yaptığı programların çok zevkli ve güzel programlar olduğunu söyleyen Sadun Bey şunları ekler:

Neveser Kökdeş'ten şarkılardı sanırım. Böyle bir program ama güzel, zevkli programlardı. Eğlenceli. Eski radyo programlarını saklasaydım çok iyi olurdu. Oradan kesin bilgilere ulaşırdık. Zevkli programlardı çünkü bütün şarkıları değişik formda ve farklı idi. Bir kalıba sığmayan şarkılardı. Kalıp gözetmemiş. Hatta Mesut Bey'in (Mesut Cemil) bir sözü vardı onun için "Neveser Musikisi". Mesut Bey'in radyoda müdürlük yaptığı dönemlerde Neveser Hanım da programlarına devam etmiş, söylenenlerin aksine o döneme tanıklık yapmış insanlarla yaptığımız görüşmelerde radyoda yasaklı olduğu bir dönem söz konusu değildir. Mesut Bey'in radyo da müdürlüğü süresince de Neveser Hanım radyo programlarına devam etmiştir.

Kökdeş'in Mesut Cemil ile aralarındaki anlaşmazlık genellikle programlarda eserlerin icrası ile ilgili olmuştur. Yine bu konuda Neveser Kökdeş ile bir dönem çalışan ve onun programlarında, onun şarkılarını söyleyen İnci Çayırılı şunları söylemektedir:

Bazen çekişirlerdi fakat bu asla kavga boyutunda veya yasaklama falan olmamıştır. Şöyle çekişirlerdi; bu arada Mesut Bey Neveser Hanım'ın programlarında çalışmıştır. Bazen Neveser Hanım çalarken kendini kaptırır ve hızlı giderdi yürük olduğu zamanlarda şarkının ritminden çıkıp daha hızlı gittiğinde, Mesut Bey müdahale ederdi, 'Acaba çok mu koşuyoruz Neveser Hanım', derdi. Ama Neveser Hanım 'bu şarkının gideri bu derdi.' Öyle çekişmeler yani. Bir de Neveser Hanım piyanoya çok sert basardı. Piyanonun başına geçtiğinde kendini kaptırırdı adeta ve usulün dışına çıkardı zaman zaman. Uzun yıllar devam eden programlar olmuştur.

Neveser Hanım şarkılarının daha geniş kitlelere ulaşmasında radyonun çok önemli bir etken olduğunu ancak radyonun işleyişindeki aksaklıklar ve düzensizliklerin buna engel olmasından son derece üzüntü duyduğunu şöyle dile getirmiştir:

İnsanların ruhları da, yaşlarıyla birlikte ilerlese, o da ihtiyarlasa, dünyada bedbaht kimse kalmaz. Ben, bundan fazlası ile müştekiyim. Bu yüzden uyuyamadığım, ızdırap çektiğim çok geceler var. Beni üzen yegâne şey, sanatıma karşı gösterilen büyük lakaydidir. Neler söylüyorsunuz? Bütün gençlik, sizin sanatınıza hayran. Gençliğin bana hayran olduğunu kabul etsek dahi, onlara sesimi duyuramadıktan sonra bu iş neye yarar? Haklısınız. Bunun için radyo idaresine müracaat etmediniz mi? O küçüklüğü dahi yaptım. Onların bana gelip “Size bir radyo emisyonu vermek istiyoruz, kabul eder misiniz?” demeleri icap etmez mi? Her halde, bizden başka her memlekette, bu böyledir. Sanatkâr radyoya muhtaç değil, radyo sanatkâra muhtaçtır. Öyle olmasına rağmen ben onlara müracaat ederek bana bir emisyon vermelerini rica ettim. Maalesef bu teklifimi reddettiler.

Londra’dan Paris’e

Neveser Kökdeş’in besteleri, yurt dışında da oldukça ilgi çekmektedir. The BBC, Radio Diffusion et Télévision Françaises gibi televizyon ve radyo kanalları dışında Edouard Bervily, Tino Rosi gibi dönemin önemli caz sanatçıları ve opera sanatçıları da Kökdeş’i takdir ve takip ettiklerini belirtmişlerdir (Akçura, 2012).

Neveser Kökdeş 1950’li yıllardan itibaren İstanbul Radyosu’nda haftada bir 15 dakikalık bir programı yürütücüsü olur. Bu programda sanatçının eserlerini en iyi biçimde okuyan sanatçı Sabite Tur olanak tanınır ve Neveser Kökdeş de ona piyanosuyla eşlik ederek eserin icrası gerçekleştirilir. Üç-dört yıl boyunca devam eden programda sanatçının sayısız öğrencisi ve paylaşımları olmuştur (Alpyıldız, 2012).

Neveser Kökdeş, müzikte de tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi reformların yapılması gerektiğini savunmuş ve bu yolda ilerlemiş bir sanatçı olarak bilinmektedir. Yapmış olduğu müziği anlamlandıramayanlara ve onu eleştirenlere karşı kendisinin cevabı şu oluyordu:

Fes ve mes devri geçti, niçin musikimizde inkılâbı hazmedemiyoruz? Dedeler ve Rahmi Beylerin bile zaman zaman Türk musikisinde inkılap yapmak üzere harekete geçtikleri görülmüş, fakat fesin altındaki zihniyet karşısında daha fazla cesaret edememişlerdir. Yani herkes bilir ki Dede’nin valsleri vardır. Benim “aman”larım basit eski tarz “aman”lar değildir. Fakat geçenlerde radyoda dinledim bir hanım sanatkârımız bir köçekçemdeki “aman”ı gazel “aman”ına çevirdi. Bir “aman” çekti ki, ben de aman dedim. Eserlerimi güzel okuyan sanatkâr Sabite Hanım’dır. Mualla Mukadder de fena değil, fakat Sabite Tur’un sesi, alafranga nağmelere daha çok gidiyor. Bu işten kırk para kazanmıyorum. Üstelik eserlerimi orkestrasyon yaptırmak için cebimden para verdiğim bile oluyor. Bestekârlık bana sıhhatimi, saadetimi, her şeyimi kaybettirdi. Bütün bu zahmetin ve ıstırapların mükâfatı nedir

biliyor musunuz? Bestelerimi tahrif etmek suretiyle harcamak. Halimi görüyorsunuz. Hâlbuki Türk müziğini hudutlarımızın dışına çıkarmış bir sanatkârım. Eserlerim halen Londra ve Paris operalarında çalınıyor.

Sanat Olayı dergisinin 26. Sayısında (1984), M. E. Noyan'ın “Bir Neveser Kökdeş Vardı...” adlı makalesinde; farklı türlerde eserler veren besteci için, yalnızca Türk Müziği tarzında değil, sözgelimi Hıristiyan hacıların Efes'te Meryem Ana Evi'ni ziyaretlerinde çalınmak üzere bestelediği *Meryem Ana'ya Dua* adlı özgün eserinin çok beğenildiği ve yankılar uyandırdığı belirtilmiştir. (Noyan,1984)

Ve son

Neveser Kökdeş, son yıllarını Moda'daki evinde geçirmiş, 6 Temmuz 1962 Cuma günü akşamı kalp krizi geçirerek 60 yaşında yaşama veda etmiştir. Cenazesi 7 Temmuz günü Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir

4. NEVESER KÖKDEŞ'İN ESERLERİ

Neveser Kökdeş, kendisiyle yapılan bir söyleşide çeşitli türlerde 500'ün üzerinde eserin olduğunu söylemesine karşın, bugün elimizde 119 şarkı ve değişik türlerde de 26 olmak üzere 146 tanedir. Ancak bunların bazılarının notaları yitiktir. Kendi sözünden yola çıkarak 500'ün üzerinde eserin olduğunu söylemesi de ancak şöyle yorumlanabilir, Neveser Kökdeş eser taslaklarını ya da beğenmediği eserlerini de burada söz konusu etmiş, ancak bunları daha sonradan imha etmiştir.

“piyano başında bestelediği ezgilerinde Batı müziği seslerini kullanırken Türk müziğini de göz ardı etmeyerek, yaratılarını piyanoda gerçekleştirebilecek Türk müziği, makam ve usulleri ile yapmaya özen göstermiştir.” (Taraç,1991)

Geleneksel Türk sanat müziğinin XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan ve XX. yüzyıl boyunca devam eden, “klasik fasıl müziği geleneğinden koparak bir tür eğlence musikisine dönüştüğü göze çarpmaktadır.” (Oransay,1984) Bu süreçte Neveser Kökdeş, kimi zaman zarif ve duygulu, kimi zaman da hareketli ve coşkulu ezgileriyle Türk müziğine farklı bir yorum getirmiştir.

“Çocuk yaşlarından başlayarak çaldığı piyanonun ve Batı ezgilerinin etkisiyle, eserlerinde genellikle ve peşi sıra ardışık üçlü aralığını kullanması bunu açıkça göstermektedir. Türk müziği makamlarını kullanmanın yanı sıra artık gözden düşmüş makamlardan az da olsa şarkılar bestelemesi, Kökdeş'in müzikte gelenekten de beslendiği ve eskiyi araştırarak, yeniyle harmanladığının bir göstergesidir.”(Hopacı,1991)

Şarkılarının metrik yapısında büyük usuller haricinde aksak ve düzgün tartımlar kullansa da çoğunlukla üç sayılı Semâî usulünü tercih etmiştir. “Müzikteki metrik yapı (metrical structure) ya da ölçü sistemi, işitsel bilginin bellekte tutulmasında önemli bir etkiye sahiptir. Ölçü, dinleyenin müzikteki zamansal örüntüleri düzenleyerek algılamasını kolaylaştırma gibi psikolojik bir destek de sağlar. Ezgilerin bellekte tutulması algılanan zamansal yapıya bağlıdır.” (Özmenteş, 2008) Bu anlamda melodik ve ritmik açıdan akılda kalıcı Üç sayılı

semai usulünü kullanmasının; XIX. yüzyıl Avrupa'sının Salon Müziği'nden, özellikle Viyana valslerinden etkilenmesi olarak düşünülebilir. Bir anlamıyla da müzikte sürekli bir dönme hareketini betimleyen bu metrik yapının çok erken yaşta yitirdiği eşiyse vals yapmayı hayâl ettiği şeklinde de yorumlanabilir.

Alfabetik Sırayla Elimizde Olan Şarkıları

Neveser Kökdeş'in TRT arşivinden alınan eserlerinin listesi aşağıda verilmiştir;

Ahüzâr eylerken hande mi olur, Hicâzkâr, Sofyan
Akasyalar altında, Sûzinâk, Aksak
Âlemi gülzâr ederdim, Hicâzkâr, Curcuna
Artık git sevgilim akşam oldu, Râst, Semâî
Artık mümkün müdür sana inanmak, Râst, Semâî
Aşk bir masaldır âh gönül, Râst, Semâî
Aşkî sevenler bilir, Segâh, Aksak
Aşkîma bâr olma gönül, Nihâvend, Semâî
Aşkın güzel, canânım güzel, Râst, Semâî
Bana bu acıyı neden bıraktın, Hicâzkâr, Curcuna
Bana neler vadetmiştin, hayâl imiş, Nihâvend, Semâî
Benden uzak kalma sevgilim sen, Nihâvend, Semâî
Beni güldürmedi bir an bu hayatın emeli, Hicâz, Curcuna
Benim vefakâr yârim gül sen, Nihâvend, Semâî
Benimsin canan gücendin mi bana, Sûzinâk, Semâî
Bilmiyorum kız seni, söyle kimsin sen bana, Râst, Sofyan
Bin ızdırâp içinde yanıp, Kürdilihicâzkâr, Curcuna
Bir derin uykudadır şimdi gönlüm, Râst, Curcuna
Bir gün seninle baş başa kalsam, Râst, Semâî
Bir hatıran kalsın kalpte, Sûzinâk, Sofyan
Bir nây sesiyle dildâr oldu, Segâh, Semâî
Bir teselli ararım nerede bu acaba, Nihâvend, Curcuna
Bugün biz hep neşeliyiz, Kürdilihicâzkâr, Aksak

Bülbül sus istemem dinlemek, Kürdilihicâzkâr, Semâî
Cânımsın, cânânısın, goncamsın, fidanımsın, Râst, Semâî
Çağlayan billur sesinde bülbülün âhengi var, Sûzinâk, Semâî
Doğdun ömrüme bu mes 'ud gece, Kürdilihicâzkâr, Curcuna
Dokununca ellerin ateşten ellerime, Nihâvend, Semâî
Emeline ben eriştim, Pencgâh, Semâî
Ey servi nâz, gülsene gel handenle, Segâh, Müsemmen
Gel de güzelim beni sevindir, Sûzinâk, Aksak
Gel yüzünü göster, ruhum seni ister, Râst, Semâî
Geldi cânân hoş eyledi, Mâhûr, Müsemmen
Gönlümle hüznlenirken neşelendim birden, Hüzzâm, Aksak
Gönül bağında gezerken hep seni ararım, Nihâvend, Curcuna
Gördüğüm gün tatlı bakışlarının izlerinde, Pencgâh, Semâî
Gözlerimden hayâlin acep neden gitmiyor, Nihâvend, Curcuna
Gözlerinde aşkı buldum, Râst, Semâî
Gül bahçelerinde kızlar, Mâhûr, Raks Aksağı
Gül dalında öten bülbülün olsam, Hicazkâr, Düyek
Gülşeninde seyrettim, Sûzinâk, Curcuna
Günler, aylar geçer, Mâhûr, Aksak
Harab ettin de beni döndürdün vîrâneye, Sûzinâk, Curcuna
Hasretini çektirme güzel kumrum, Neveser, Curcuna
Hayâl ufkumda uçan binbir renkler, Râst, Semâî
Hayâlimi süslerdi senin güzel gözlerin, Nihâvend, Semâî
Hazan oldu, soldu bütün gülizâr, Sûzinâk, Sofyan
Hülyalarımın çiçeği soldu, Segâh, Curcuna
İçimdeki büyük aşkı inan ki kemâle erdi, Sûzinâk, Semâî
İncitmebeni cânânım mahzun olurum, Nihâvend, Semâî
Kim derdi ki aşkımız bir hazin rüyâ olur, Kürdilihicâzkâr, Curcuna
Mehtaplı geceler sahilde gezerdik, Sûzinâk, Düyek
Neden bilmem bu iptila, Nihavent, Semai
Neden ey bülbül-i şeydâ bu nâle, Râst, Aksak
Neden sevdim ah neden, Râst, Semâî
Neden sevdim bilmem neden, Segâh, Düyek

Neden yaktın, ne istedin, Nihâvend, Curcuna
Nedir bu iftirâk, neden bu ızdırâp, Kürdilihicâzkâr, Curcuna
Nerdesin, özledim ses ver, nerdesin, Mâhûr, Aksak
Neyle teskin edeyim âteş-i hüsrânımı, Râst, Müsemmen
Neylesem kâr etmiyor, Hicâz, Curcuna
Okşuyorken rüzgârlar senin ipek saçını, Sûzinâk, Aksak
Ordu'nun ceylanları, Hicâzkâr, Aksak
Özledim seni, pek özledim, Nihâvend, Semâî
Pek özledim o demleri, Sûzinâk, Curcuna
Ruhumda neşe hayale daldım, Hicâzkâr, Curcuna
Rüzgâr gibi essin sesin, Hicâzkâr, Semâî
Seher vakti öten bülbülün hüznü sesini var, Râst, Semâî
Sen gidersen benim hâlim nice olur, Segâh, Müsemmen
Sensin benim ruhumda, Sûzinâk, Sofyan
Sensiz geçen günlerim, Sabâ, Curcuna
Sensiz göremem âlemi, sen gözbebeğimsin, Nihâvend, Curcuna
Sevdim seni aşkı anladım, Râst, Semâî
Sevdikçe seni, ömrüm artar ey yâr, Nihâvend, Semâî
Sevmek seni bir suç ise, Râst, Semâî
Solma bahar hazan istemem, Râst, Semâî
Söyle bana efsaneler hülyalara dalayım, Râst, Semâî
Söyle sevgini anlat bana, Râst, Semâî
Söyler gönül ah neler, Nihâvend, Semâî
Söyleyemem yar yanında, Nişâbûrek, Curcuna
Sundun bana bir bâde, ateştir yanarım, Kürdilihicâzkâr, Müsemmen
Taktığın sevda çiçeği solmuyor, Râst, Semâî
Tatlı bir meltem gibi estin gönlüme canan, Nihâvend, Semâî
Tatlı rüzgârındır esen, Sûzinâk, Curcuna
Teselligâhım oldu en ücrâ meyhâneler, Segâh, Curcuna
Yalvaran gönülle bakıp, Sûzinâk, Curcuna
Yıllardır bekliyorum bir gün dönersin diye, Nihâvend, Semâî

**Farklı Türlerdeki Eserleri
(Alfabetik Sırayla)**

Akar pınar suyun, Zeybek
Aşkı söylüyor tatlı sesin, Tango
Bahar Valsi, Vals
Bahriye Marşı, Marş
Bilemiyorum acaba beni sevdin mi, Swing
Bir gün bana dönsen
Bir ilkbahar gecesinde, Tango
Edalı yosma, Kanto
Gönlümde hüznün havale
Gözümün bebeği, Ninni
Hüzün, Tango
Işıkli geceler, Tango
İzmir'in güzel kızı, Türkü
Kalbimin sesi, Tango
Meryem Ana'ya dua, İlâhî
Ne olur biraz sevsem, Rumba
Neden bu tatlı hayâle daldım, Tango
Neveser Sirto, Sirto
Nihâvend Medhâl, Medhâl
Onun sesi, Tango
Râst Medhâl, Medhâl
Sevgine doymadan bir kerecik, Tango
Söyleme bana hiçbir şey, Tango
Uçtum aşkın diyarına, Tango
Yıllar geçti
Yüreğin kırk mıdır, Türkü
Zeybek, Zeybek

5. ESERLERİYLE NEVESER KÖKDEŞ'İN ÇAĞINA ve GÜNÜMÜZE YANSIMASI

Neveser Kökdeş, eserleriyle Türk müziği tarihinde durgunluk dönemi ve yeni dönem arasındaki köprü görevini üstlenen sanatçılardan birisi olmuştur. Bu bağlamda durgunluk dönemi şu şekilde tanımlanabilir: Eserlerin piyasalaştığı, herhangi bir yaratıcılık unsurlarının bulunmadığı ve eklektik (seçmeci) yapıya sahip olmayan dönem olarak sayılmaktadır. Bunun karşılığında yeni dönemde ise yaratıcılığın ve farklı düşünce yapılarının bir arada bulunduğu bir evre ortaya çıkarmaktadır; Türk müziği daha katmanlı bir yapıya ve daha farklı seslendirmelerin barındırıldığı zengin bir oluşuma doğru evrilmiştir. Bu durum özellikle Neveser Kökdeş gibi farklı tarzları harmanlayan sanatçılar için modernizmin bir getirisi olarak da yorumlanabilmektedir. Radyo gibi önemli bir kitle iletişim aracının (Ayaş, 2014) Türk müziğinin yaygınlaşması ve yerel ezgilerin her yere ulaşmasında etkili olduğu Cumhuriyet'in ilk yılları, aynı zamanda farklı tarzları bir araya getiren Kökdeş gibi sanatçıların da parlamasını sağlamıştır. Kendileri her ne kadar kazandıkları ücretlerin harcamalarına yetmediğini dile getirirler de, manevi kazançları oldukça fazla olarak görülmelidir. Radyo gibi önemli bir icadı kültürel meşruluğu ortaya koyduğu bu dönemde, Türk müziğinin gelişimi de hem Batı kültüründeki elementlerden hem de Doğru kültüründeki değişkenlerden etkisini almıştır ve buradan hareketle de çok katmanlı yapısını oluşturduğu rahatlıkla söylenebilmektedir.

Kökdeş ile birlikte, Türk müziğinde önemli bir yer edinen Mesut Cemil ve Müzaffer Sarısözen gibi sanatçıların varlığı da, Türk müziği seslendirme pratiğinin gelişimine ve değişimine olanak tanımıştır (Aya, 2014). Hem geçmişlerindeki müziğe ilişkin birikimler hem de yeteneklerinden yola çıkarak edindikleri deneyimler, sanatçıların günümüzdeki modern Türk müziği düzenlemesinde parmakları olduğunu açıkça sergilemektedir. Geleneklerin aslen terk edilip batılılaşmanın tamamen benimsendiği bir anlayış yerine, hem gelenekleri yaşatarak hem de batının yaratıcılığında ve tekniğinden esinlenilerek oluşturulan Halk müziği icraları, günümüzde hâlâ yerel kaynaklar tarafından kullanılmaktadır. Geleneksel eğitim ve aktarım kurumlarının yokluğunda ciddi Türk müziği eğitiminin radyo

tekeline de geçmiş olmasıyla beraber, geleneğin resmi politikalar çerçevesinde geliştirilmesini sağlamıştır (Hopacı, 1991). Böylece Türk müziğinde modernizm, klasik bir yapıdan bağımsız olarak geçmişin tamamen unutulmasını bir kenara bırakarak geçmişle gelecek arasında bir köprü vazifesini kurmayı amaçlamıştır. Bu doğrultudaki en önemli sanatçılardan birisi de hem var olduğu zamanlar hem de benimsediği düşünce sisteminden ötürü Neveser Kökdeş olmuştur.

6. KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- Aktüze, İ. (2002). *Müziği Okumak*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Altar, M.C. (1989). *Opera Tarihi*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Altınay, F. R. (2004). *Cumhuriyet Döneminde Türk Halk Müziği* (Kitaplar, Makaleler, Nota Yayınları), İzmir: Meta Basım.
- Aracı, E. (2014). *Donizetti Paşa Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ayas, G. (2014). *Musiki İnkılabının Sosyolojisi: Klasik Türk Müziği Geleneğinde Süreklilik ve Değişim*. İstanbul: Doğu Kitapevi.
- Balkılıç, Ö. (2009). *Cumhuriyet Halk Partisi ve Müzik*, Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.
- Berker, E. (2010). *Prof. Ercümen Berker ve Yazıları*, İstanbul: İTÜ TMDK Yayınları.
- Boran, İ. ve Şenkürkmez, K.Y. (2007). *Kültürel Tarih Işığında Çok Sesli Batı Müziği*. İstanbul: YKY.
- Eisenstadt, S. N. (2007). *Modernleşme, Başkaldırı ve Değişim*, Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Elçi, A. C. (1997), Muzaffer Sarısözen (Hayatı, Eserleri, Çalışmaları), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergin, N. (1997). *Yıldız Sarayı'nda Müzik, Abdülhamit II Dönemi*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Giddens, A. (2010). *Modernliğin Sonuçları*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İlyasoğlu, E. (1995). *Zaman İçinde Müzik*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kahraman, H. B. (2004). *Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Kosal, V. (1998). Osmanlı'da Klasik Batı Müziği, *Toplumsal Tarih*, 57.
- Mimaroğlu, İ. (1990). *Müzik Tarihi*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Özasker, A. (1997). *Muzika-yı Hümayun'dan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına*. İstanbul: Boyut Müzik.

Pamir, L. (1998). *Müzikte Geniş Soluklar*. İstanbul: Boyut Yayınları.

Rona, M. (1955). *50 Yıllık Türk Musikisi*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Rona, M. (1970). *Yirminci Yüzyıl Türk Musikisi*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Sevengil, R. (1970). *Türk Tiyatrosu Tarihi IV, Saray Tiyatrosu*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Tuğlacı, P. (1986). *Mehterhane'den Bandoya*. İstanbul: Cem Yayınevi.

ANSİKLOPEDİLER

Aksoy, B. (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyete Müzik ve Batılılaşma. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*. 5, 1212-1236. İstanbul: İletişim Yayınları.

Meriç, C. (1983). Bir Kavramın Çeşitli Adları. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. (c.1, 234). İstanbul: İletişim Yayınları.

Oransay, G. (1984). Çoksesli Müzik. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*.(f.48,1517). İstanbul: İletişim Yayınları.

Oransay, G. (1984). Cumhuriyet'in İlk Elli Yılında Geleneksel Türk Sanat Musikisi.(f.48,1497). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Özkırımlı, A.(2004). Türk Edebiyatı Tarihi. (c.1, 188-189). İstanbul: İnkilâp Kitabevi.

Öztuna, Y. (1990). Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi

Say, A. (1985). *Müzik Ansiklopedisi*, III. C, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Tura, Y. (1998). Cumhuriyet döneminde Türk musikisi. *Bilanço*, 98, 92-103.
Umur, S. (1986).

Tunaya, T. Z. (1983). Batılılaşmada Temel Araştırmalar ve Yaklaşımlar. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. (c.1, 238-239). İstanbul: İletişim Yayınları.

MAKALELER

Alpyıldız, E. (2012). Yerelden Ulusala Taşınan Müzik Belleği Ve Yurttan Sesler. *Milli Folklor*, 96, 84-93.

Baran, M. (2013). Avrupa’da Gelişen Modernlik ve Modernleşme Anlayışları ve Bu Anlayışların Türkiye’ye Yansımalarına Tarihi Sosyolojik Açıdan Bir Bakış. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (11), 55-79.

Budak, A. (2007). Osmanlı Modernleşmesi ve Edebiyat. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18.

Güdek, B. ve Kılıç, A. (2016). Muzık-ı Hümayun’dan Günümüze Klasik Batı Müziğinin Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 47, 89-102.

Habermas, J. (2010). Modernlik: Tanımlanmamış Bir Proje, *Dipnot*, 1, 29-42.

İnalçık, H. (2009). Atatürk ve Türkiye’nin Modernleşmesi, *Bellekten*, 63, 985-992.

Umur, S. (1986) Osmanlı İmparatorluğu’nda Resmî Marşlar, *Tarih ve Toplum*, Kasım, s. 265.

DERGİLER

Gümüşdere, İ. (1953). *Radyonun Sesi Dergisi*, 27.

Tarañç, B. (1991). Tangolar ve Yalnız Bir Kadın Neveser Kökteş, *Argos Dergisi* 3(34), 50

TEZLER

Hopacı, P. (1991). Neveser Kökteş, Yaşamı-Eserleri-Besteciliği. Yayınlanmış lisans bitirme ödevi.

Özkan, H. D. (2007). Avrupa Sanat Müziği Bağlamında Eleştiri. *Yüksek Lisans Özkırmılı, A.(2004). Türk Edebiyatı Tarihi. (c.1, 188-189). İstanbul: İnkilâp Kitabevi.Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

PROJELER

Kuloğlu, Ü. (2009). *Osmanlı Müzik Kültürü*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Kültür Portalı Projesi, Ankara.

İNTERNET

Akçura, G. (2012). *Aşkı Fısıldayan Ses: Neveser Kökdeş*. Nisan 2017 tarihinde <http://gokhanakcura.blogspot.com.tr/2012/01/tadimlik-aski-fisildayan-ses-neveser.html> adresinden alınmıştır.

Atlantic Records. (t.y). *Klasik Koro*. Nisan 2017 tarihinde <http://www.alaturkarecords.com/kebikec/klasik-koro> adresinden alınmıştır.

Bilgiliyem. (t.y.). *Muzaffer Sarısözen Kimdir? Hayatı Ve Eserleri?* Nisan 2017 tarihinde <http://bilgiliyem.com/biyografi/muzaffer-sarisozen-kimdir-hayati-ve-eserleri/> adresinden alınmıştır.

Kara, B. (t.y.). *Modernizmden Postmodernizme Resim: Picasso Işığında*. Nisan 2017 tarihinde http://cahij.com/Makaleler/1906605649_B%C3%BClent%20KARA-s.31-41..pdf adresinden alınmıştır.

Köksümer, S. (t.y.). *Darülbedayi: Türkiye’de İlk Modern Tiyatro*. Nisan 2017 tarihinde <http://hdl.handle.net/11498/4912>. adresinden alınmıştır.

Özmenteş, G. (2008). *Disiplinlerarası Müzik ve Müzik Eğitimi Araştırmaları*. Mayıs 2017 tarihinde <http://gozmentes.blogstop.com.tr> adresinden alınmıştır.

7. EKLER

EK 1: Notre-Dame de Sion'un Kayıt Defteri'nde Néveşer Hourchid (Neveser Kökdeş)

Intences.	$\frac{1}{2}$ Pensionnaires	Existences	Religion	Nationalité	Entrées	Sorties	Observations
Siga Soobanoglou.			Gréque	Roys	1907		
Jem. Dillardjian.			Arménien	Roys	1909	a quitté Juin 1914	
Geopina deforades.			Gréque	Roys	1910		
Marie Trano.			Gréque	Arménien	1903	a quitté 27. Août 1914	
Marie Pierron.			Catholique	Francien	7 Mars 1905		
Coni Capello.			Catholique	Francien	1898		
Chissey Conospiro.			Gréque	Bulgar	1909	a quitté Juillet 1914	
Neveser Hourchid			Gréque	Gr.	1913		
Fatma Aboul Rahim			Gréque	Roumain	1913		
	Eoma Muedji		Catholique	Arabe	1904	a quitté Janvier 1914	
	Elvire Evangélinides.		Gréque	Roys	1906	Novembre 1913	
		Alexandra Lazarides.	Gréque	Roys	1906	a quitté Juillet 1914	
		Marie Tsoulantos	Gréque	Roys	1906		
		Hayzé Haid.	Gréque	Gr.	1909		
		Fanny Chichmanogou.	Gréque	Roys	1913		
		Electe Missiliades.	Gréque	Roys	1913		
			Gréque	Gr.	1914	entra le 15 Février a quitté le 17 du même mois	
Moyses Komalédir			Gréque	Gr.	3 Mars 1914	a quitté Septembre 1914	
		Pélikan Fagly.	Arménien	Roys	5 Mars 1914		
		Ellice Babian.	Arménien	Roys	5 Mars 1914		
		Anais Babian.	Arménien	Roys	15 Mars 1914		
		Sékine Hamédani.	Gréque	Gr.	27 Avril 1914	a quitté pour entra à Constantin 21 sept. 1914	
		Jimeth Pifaal.	Gréque	Gr.	27 Avril 1914		
		Elisa Catalian	Arménien	Roys	27 Avril 1914		
		Alexandra Grabowska	Catholique	Polonais	27 Avril 1914		

EK 2: Neveser K kdeŖ'in 20'li yaŖları.

EK 3: Neveser K kdeŖ'in 30'lu yaŖları.

EK 4: İsmet Gümüşdere, "Neveser Kökdeşe Radyoda niçin seans verilmiyor?", *Radyonun Sesi*, S. 27, s. 22-24, İstanbul, 29 Ağustos 1953.

Mualla Mukadder Atakan Neveser Kökdeş'i ablası kadar sever ve hürmet eder. Yukarıdaki resimde her ikisinin samimi bir pozunu görüyorsunuz.

Neveser Kökdeşe

Radyoda niçin seans verilmiyor ?

Tamburi Cemil Beyin vals makamındaki eserleri radyoda çalınırken, Neveser Kökdeş'in eserlerine ve kendisinin çalmasına müsaade edilmemesinin sebebi nedir?

Yazan İsmet GÜMÜŞDERE

Biliyorsunuz ki memleketimizde bir dördüncü istasyonumuzda Ankara - İstanbul ve diğer doğu illerimizden birinin İzmirde olmak üzere 3 radyo daha kurulması düşünülüyor. İstasyonu vardır. Bunlardan birinin inkişafı samimiyetle des-

22

teklerken pekte ümitli olmadığını belirtmek isterim. İçinizden «ne demek istiyorsun»? diyenler bulunacaktır. Bu itibarla anlatmak istediğim şu ki, radyo istasyonu sayısı ne kadar artarsa artsın şikâyetlerin arkası kesilmeyecektir. Adet yarın öbürün daha da artabilir, hatta Bursa, Konya, Adana ve Balıkesirde istasyonlar kurulabilir. Fakat bu gayretlerin, bir an için bile olsa verimli bir netice sağlayacağını kim temin edebilir.

Radyo istasyonu kurmak mevzunuda dünyanın bazı memleketlerinden, bilfarz Amerikadan eski olduğumuz halde, bu işte arpa boyu ilerleyemeyişimiz bizi sadece hüsrana uğratmıştır.

Bu şekil neden böyledir ?

Bizde neden en az muasır memleketlerin radyoları kadar faaliyet gösteremiyoruz. Bu şüphesiz ki hepimizin davasıdır.

Memleketimizin her türlü inkişafı için mutlak lüzumlu olan radyolarımız neden geri kalmıştır ? Bu gün bir radyo istasyonu aklımıza gelen her şeyi yapabilmelidir.

Dünyanın hemen her tarafında yapılan istatistiklere göre radyo dinleyicilerinin ekseriyetini gençlerin teşkil ettiği rakamlarla sabittir.

— Burası biraz karışık gibi geldi bana, acaba tamam mıdır Neveser hanım.

Neveser Kökdeş'in eserleri bütün herkes tarafından beğenildiği halde, maalesef radyo idaresi kendisine hiç olmazsa ayda bir seans bile vermemektedir. Bu hal, dinleyicileri okuduğu kadar hikleri de üzmetmektedir.

Bizde böyle bir hareket nerede?

Radyo idarecilerine teklif ediyorum her tabakadan halkla temas etsinler anket yapsınlar memleketine ne lüzüm yoklasınlar. Gençlikle temasa geçsinler ve ona göre programlarını tespit etsinler. Bu şekil teessüs edince göreceksiniz ki halk icraatınızdan memnun kalacaktır.

Bugün radyolarımız bir karışıklık içinde neşriyat yapıyorlar. Hemen her gece şarkılar programı ile radyo gazetesi arasında bağlantı bulamıyoruz. «Her Yer Karanlık» gazeli İstanbul radyosunda okutulmuyor fakat onu mutlak okumak arzusunda olan okuyucu Ankara radyosunda pekalâ okuyabiliyor, dikkat buyurun. Her ikisi de devlet radyosudur. Birinde yasak vardır diğeri yok. Yani birinin yazdığını diğeri bozuyor. Bu olur şeymi?

Dahası var.. İstanbul radyosunda gazeli menedilmiştir. Kim dinler diyeceksiniz. Pazar gecesi dinleyici istekleri programında Neveser Kökdeşin «Bahar Pembe Beyaz Olur» şarkısı okunuyor. Bu şarkının gazellisi de var gazellisi de... Fakat radyonun aldığı karara

Neveser Kökdeş gayet orjinal besteler yapmakta ve halk tarafından beğenilmektedir. Müalla Mukadder Neveser Kökdeşle beraber yeni bir eserinin provasını yapıyorlar.

karşı gelir şekilde tercihan gazellisi çalınıyor. Bu ne perâz bu ne lahana turşusu.

★

Radyo Anadolunun fikren kalkınması için elinde çok büyük imkânları olan bir müessesesidir.

Bugün halâ ananelerin hüküm sürdüğü Anadoluda hastalıkların iptidai ilâçlarla, hatta dualarla tedavisi yoluna gidiliyor. Memleketimizin hemen en ücra köşesine kadar girmiş olan radyolarımız tatbik edecekleri sağlık satirile faydalı olabilirler.

Meselâ; yılan sokmasına karşı ilk müdahaleyi bilmeyen köylü radyodan öğrenmelidir. Saniyen diğeri kaza ve hastalıklar için sistemî neşriyat iyneticeler verir.

Şimdi, dağıttığımız mevzu toplamak için tekrar baş tara-

fa avdet edelim. Radyo programlarını tertiplerken gençlerle temasa geçsinler demiştik.

«Radyonun Sesi» mecmuasının okullarda tertip ettiği bir seri röportaj hatırlardadır. Eğer radyo idarecileri o röportajları okumak zahmetine katlandı iseler pek çok şey öğrenmiş olacaklardır. Yok eğer hiç bir şey öğrenmemiş iseler, kendi bildiklerini okuyorlar demektir.

Bugün her üç radyomuz son derece islahâ muhtaçtır. Radyolarımızın elle tutulacak tarafı kalmamıştır. Şikâyetler her gün artmaktadır.

Bu satırlar üzerinde size bir hadisenin cereyan tarzını anlatırken üzgün bulunuyorum, fakat buna mecburum. Biliyorsunuz ki, musikimiz ekseriya hüznü şarkılardan mürekkeptir. Bunun yanında neş'eli şarkıları hiç denecek kadar azdır.

Bu mevzuda musikimize bir yenilik getiren neş'eli şarkılarla herkesin takdirini kazanan bestekâr Neveser Kökdeş bilemediğimiz bir hadisenin kurbanı olarak harcanmıştır. Malumdur ki, Neveser Kökdeş'in yaptığı şarkılar şark

havasından çıkıp garp müziğine müsahebet peyda etmiştir.

Bugün kendi eserlerini piyano ile en güzel çalan Neveser Kökdeş, radyo muhitine sokulmuyor. Bunun sebebi nedir?

«Neveser hanımın eserleri herkes tarafından radyoda okunurken radyo kapılarının bu hanıma kapatılması hangi hadiselerin yüzündendir bilemiyoruz.»

«Şark müziği ile garp müziği arasındaki en iyi sesleri bulan Neveser Kökdeş bize bir konuşmamızda aynen şunları söyledi:»

«— Alaturka musikinin hayatta yaşayan alemdarları benim bu yaptığım şarkıların kendi şarkılarını unutturacağı noktân azarile bana cephe aldılar. Halbuki halkımızın ve gençliğin her şeyden evvel neş'eli şarkılara ihtiyacı vardır.

Bu bakımdan İstanbul radyosuna eğer sokulmuyorsam sîrf bu hadiselerin tesiriyledir. Ve bunun tek mes'ulü radyo müdürü Mesut Cemildir.

Müdür bey bana aynen şunları söylemiştir: Benim sağlı-

ğında Neveser hanım adında bir kimse İstanbul radyosunda neşriyat alamaz.

Mesut Cemil bu sözlerle bir tezada düşmüş bulunuyor biliyorsunuz ki, benim yaptığım şarkılar Vals-Semaî usulüne göre yapılmıştır. Musikimizde bütün yenilik buradadır.

Ben bu yeniliği yaptığım için Mesut bey beni tanımıyor. Halbuki, Mesut beyin babası Tanburi Cemil bey de aynı yeniliğe teşebbüs etmiş ve Vals-Semaî makamında şarkılar yapmıştır.

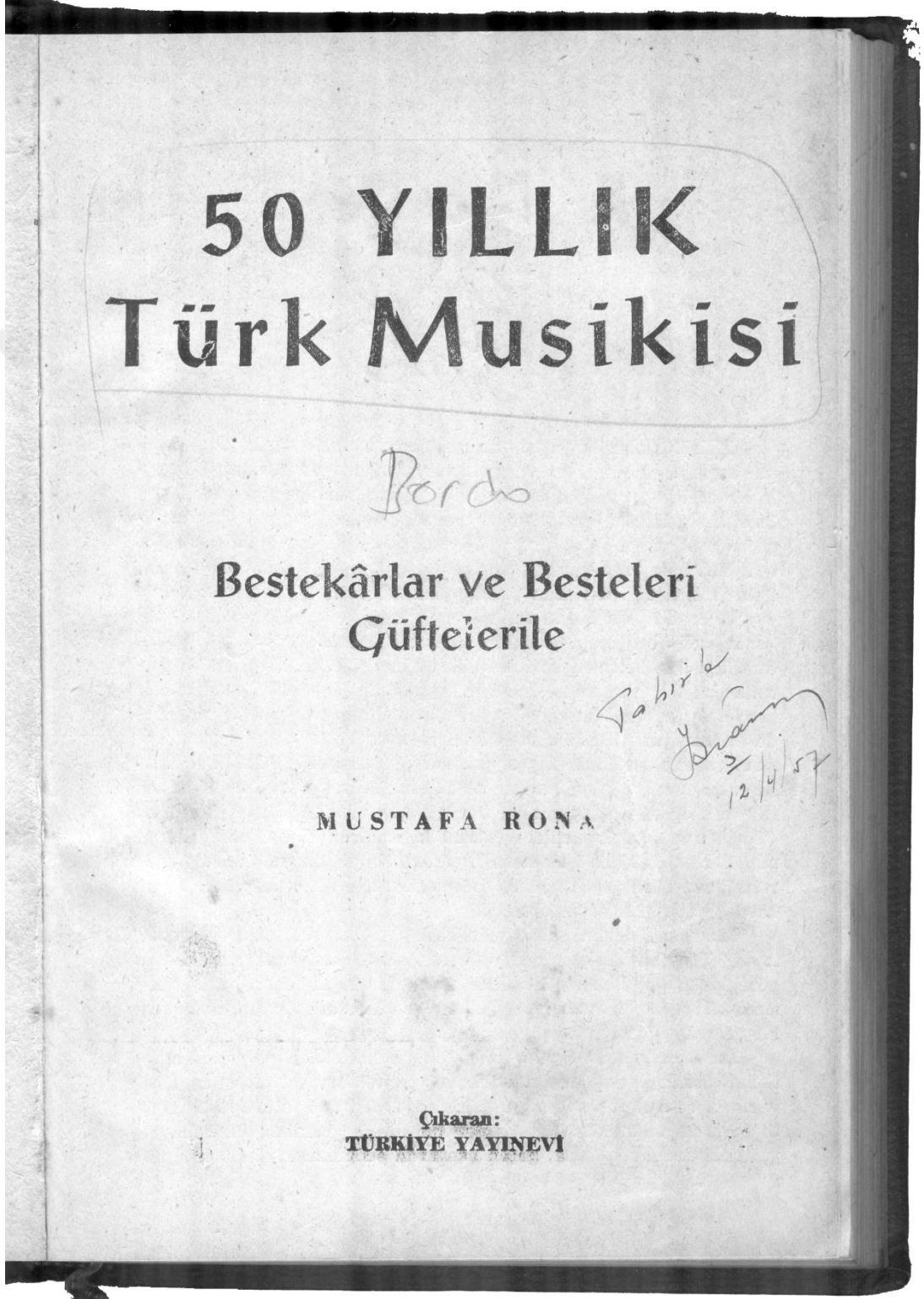
Misal mi istiyorsunuz işte Vals-Semaî usulünde bestelenen bir eser:

«Sevdim Seni Ey İşvebaz»
Eğer Mesut Cemil beni tanımıyorsa aynı makamdan şarkılar yapan babasını da tanımıyor demektir.

Neveser Kökdeş şüphesiz ki çok seneler arıyacağımız bir bestekâr olarak gönüllerden hatıralarımıza göç edecektir. Ve ne yazık ki biz onun kıymetini o zaman anlayacağız.

Yalnız Neveser Kökdeş değil onun gibi bir çok kıymetlerin harcandığı bir radyodan daha başka ne bekleyebiliriz.

EK 5: Neveser K kdeŒ'in biyografisinin daha sağlığında ilk yayınlandığı kitap. Mustafa Rona, *50 Yıllık Türk Musikisi*, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1955, Kapak, 245-246.

Mahur

1947

Aksaksemai

KARCIĞAR

Sevdi gönül her dilberi divâneye döndü
Leb leb dolaşan mey dolu peynâmeye döndü
Her bir güzelin sinede bin şerhası vardır
Dilhânemizin her yanı virâneye döndü

Gözüm ağlama gayri

BESTENİĞAR

İçimde sönmeyen aşkınla mestim yâ Resu-
lallah

DİĞER ESERLERİ

HİCAZKÂR

Verdiğia haplar devâ-yi derdi etmez ihtivâ

RAST

HÜSEYNİAŞİRAN

Aşiyân-ı mürğ-i dil zülf-ü perişânımdır

Gözümde tütmedesin gel de hasretinle yan-
nan

HÜSEYİNİ

ACEMKÜRDİ

Aşkınla yanan kalbime bin bir acı doldu

Yâd-ı hayâl-i yâr ile

NEVESER KÖKDEŞ

Bayan Neveser Kökdeş Başmabeyinci Hürşit beyin kızı ve merhum Muhlis Sabahattin'in hemşiresidir. Garp müziğine ve Türk musikisine vâkuf bulunan değerli bestekâr, bilhassa Muhlis Sabahattin'in vefatından sonra, onun yerini muhafaza eder gibi parlamıştır. Drama'da 1904 yılında doğmuş, ilk tahsilinden sonra Notre Dam De Sion'a devam etmiştir. 12 yaşında iken bir polka bestelemiş, bundan sonra muntazaman eser vermeğe başlamıştır. Piyano, tanbur, gitar çalar. Bir müddet radyoda da çalışmış ve merhum Muhlis Sabahattin'le birlikte konserler vermiştir.

Bestelediği eserlerin pek çoğu, sık sık radyoda okunarak kıymetlerinin üstünlüğünü göstermektedir.

Yaptığı besteleriyle geniş bir kabiliyet ve sanat gösteren Neveser Kökdeş, hayatını musikiye vakfetmiş kıymetli bestekârlarımızdandır.

Rast

Sevmek seni bir suç ise
Affet günahımı ey sevgili.
Diz çöküp yalvarayım,
Bırak dizinde ağlayayım.
Zalimsin, cazipsin, çok haşinsin,
Sevgilim son eşimsin.

Vals

Segâh

Circuna

Bir emele bin ah çeksem
Zevk duyarım herdem dad etsem.
Sevmek teselli şu boş âlemde,
Neşe var aşkın her eleminde.
Gönülde bahar açsın şu kış gününde,
Şiir dolu perabe akşam güneşinde. (2)

Seni görmediğim günler herşey gam, keder,
İnsafa gelsin kalbin, hüznüm dünden beter
Diz çöküp yalvarayım,
Bırak dizinde ağlayayım.
Zalimsin, cazipsin, çok haşinsin,
Sevgilim son eşimsin. (1)

Segâh

Circuna

Gönlümün baharı bir gün açacak mı acep?
Elemelerim için bir aşk doğacak mı acep?
Yalnız ruhuma neşe saçacak mı acep?
Sevgili sesiyile ruhum mest olacak mı acep?
Elemelerim için bir aşk doğacak mı acep?
(3)

(1) Ş. İs. Not. 1386.

(2) Ş. İs. Not. 1388.

(3) Ş. İs. Not. 1391.

Zâvil

Geldi cânan hoş eyledi,
Dest-i nâzi püs eyledi,
Aldı gönlüm şâd eyledi,
Beni candan yâdeyledi
Geçti artık hep kederler,
Hasret dolu eski günler,
Aldı gönlüm şâd eyledi,
Beni candan yâdeyledi

Hicazkâr

Ruhumda neşe hayale daldım,
Gel sevgilim, gel. Bir ömre bedel,
Gönül ister görmek seni, aşkım şaheser.
Sevişirdik gündüz, gece,
Tenhalarda biz gizlice,
Başım göğsünde yatarken
Okşardın nice...
Gel, sevgili gel. Bir ömre bedel.
Gönül ister görmek seni, aşkın şaheser. (4)

Nihavend

Gönül bağında gezerken hep seni ararım.
Hâline sen ağla gönül, gece, gündüz çağla
gönül.
Vefa umma yardan gönül, inle gönül, yan
gönül.
Aşkına doymadan, sevgiler solmadan,
Nekadar üzgündür gönül ah... ah... gönül
Hâline sen ağla gönül, gece, gündüz çağla
gönül.
Vefa umma yardan gönül, inle gönül, yan
gönül.

Nihavend

Hüsrânla gönül hep inler,
Gece, gündüz ah eder.
Bir serâp oldu şimdi hayâlin
Canım sen, neş'em sen, bir lâhza görsem.

Neden solar çiçekler, onlar da mı hasret çeker?
Bilinmez ne söyler, sevdiğini mi özler, gözler?

Bir serâp oldu şimdi hayâlin
Canım sen, neş'em sen, bir lâhza görsem.

Hüzzam

Gül olsam ya sümbül olsam beni koklar mısın?
Süzgün süzgün bakışlarla gizli yalvarışlarla
Başımı göğsüne koysam beni okşar mısın?
Gel yanıma yanıma çapkın güzelim
Sevdâlıyım ben sana ezeli
Her hâlinde var bir başkalık
Yüreğim çok yanık
Bir görüşte sevdim seni ne kadar üzdün beni
İnan artık sözlerime biraz bak gözlerime
Kalbimin üstüne gel yat bu bana verir ha-
Gel yanıma yanıma çapkın güzelim

(4) Ş. İs. Not. 1387.

Düyek

Sevdâlıyım ben sana ezeli
Her hâlinde var bir başkalık
Yüreğim çok yanık (5)

Mahur

Bahar pembe beyaz olur güzellere neş'eli olur

Aman ah aman güzel gözlü civan
Yolunu gözlemekten günlerce beklemekten
Aman aman yandım hâlim yaman
Sesinde aşkın nağmesi vardı a ah a ah aaah
Yolunu gözlemekten günlerce beklemekten
Aman aman yandım hâlim yaman

Alırım gönlümü senden veririm bir başkasına

Aman ah aman olursun peşiman
Yalvarsan da barışmam sevgine de inanamam ah

Aman aman sana hiç acımam
Severken candan yakından bana a ah a aaah
Yolunu gözlemekten günlerce beklemekten
Aman aman yandım hâlim yaman (6)

DİĞER ESERLERİ**RAST**

Bir derin uykudadır şimdi gönlüm
Artık mümkün müdür sana inanmak
Ey gül-i rânâ seni bir gül diye sevdim
Neden ey bülbül-ü şeydâ bu nâle
Kimse bilmez hâl-i mahzunumu benim

SÜZİNÂK

Pek özledim o demleri
Artık duy sesimi rûhümü yakma
Gülşeninde seyrettim ben gül renkli çehreni
Gel de güzelim beni sevindir

PENÇGÂH

Gördüğüm gün tatlı bakışlarının izlerinde

NİŞABUREK

Söyliyemem yâr yanında gönül onun sev-
dâsında

NEVESER

Hasretini çektiirme güzel kumrum

NİHAVEND

Sensiz göremem âlemi sen göz bebegimşin
Bir teselli ararım neredê bu acabâ

HÜZZAM

Yoktur gönlüme senden başka cânâ

HICAZKÂR

Âlemi gülzâr ederdim kaadir olsaydım eğer
Ruhumda neş'e hayâle daldım

KÜRDİLİHICAZKÂR

Cânândan uzak kaldım

(5) Ş. İs. Not. 1390.

(6) Ş. İs. Not. 1389.

EK 6: Küçük boy yaprak nota, İskender Kutmani Yayımı, Nezir Akbasan Matbaası, İstanbul, 1953

SEVMEK SENİ BİR SUÇ İSE

RAST (Vals)

Söz ve Müzik
NEVESER KÖKTEŞ

Sev mek se ni bir suç i
se Af fet gü na lı
mı ey sev gi li ş Diz çö

küp yal va ra yım bı rak di zin de ađ

La ya yım za lim sin ca zıp sin

çok ha şın sin sev gi lim son e şim

sin Se ni gör me di ğim

gün. Ler her şey gam ke der

ın sa fa gel sin Kal bin

hüz nüm dün den be ter.

Sevmek seni bir suç ise affet günahımı ey sevgili
 Diz çöküp yalvarayım bırak dizinde ağlayayım
 Zalimsin cazipsin çok haşinsin sevgilim son eşimsin
 Seni görmediğim günler her şey gam keder insafa
 Gel sin kalbin hüznüm dünden beter.

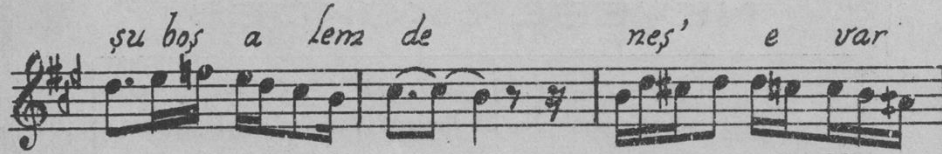
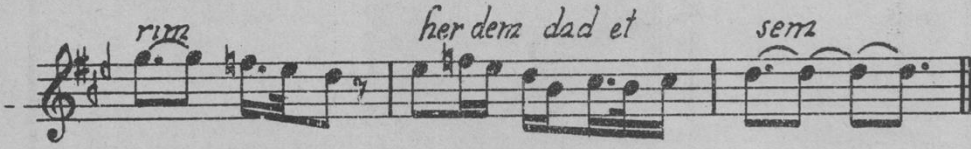
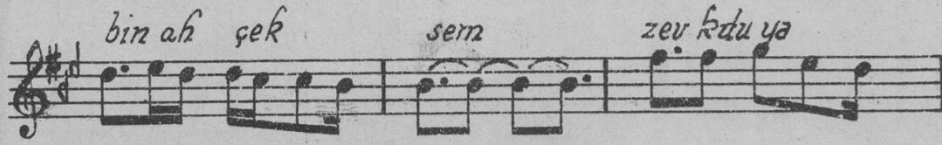
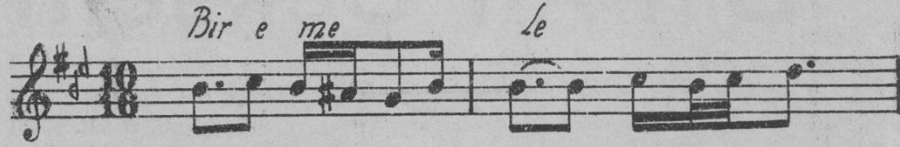
EK 7: Küçük boy yaprak nota, İskender Kutmani Yayımı, Nezir Akbasan Matbaası, İstanbul, 1953

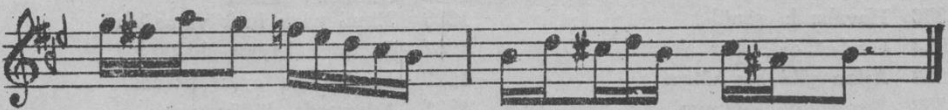
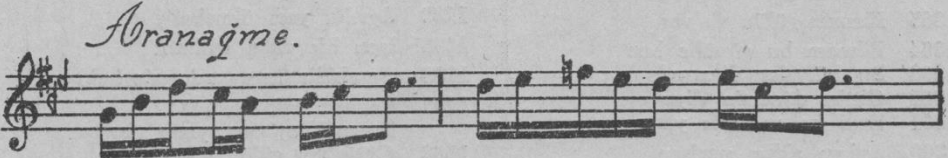
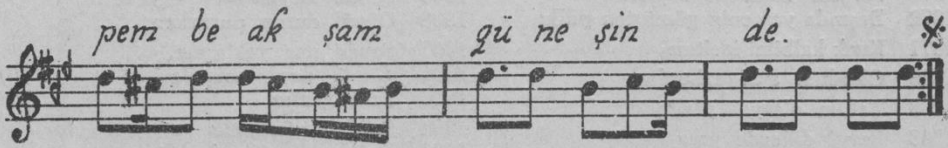

BİR EMELE BİN AH ÇEKSEM

Söz ve Müzik
NEVESER KÖKTEŞ

SEĞÂH (Circuna)

Bir emele bin ah çeksem zevk duyurum her dem dat
etsen
Sevmek teselli şu boş âlemde neş'e vardır aşkın her
e'lemde
Gönlünde açsın bahar bu kış gününde şiir dolu pembe
akşam güneşinde
Sevmek teselli

EK 8: Küçük boy yaprak nota, İskender Kutmani Yayımı, Nezir Akbasan Matbaası, İstanbul, tarihsiz, sırasayısından 1953 sonrası olduğu kesin.

No. 1424

Nihavent Şarkı

Hüsrarla
Gönül hep inler

BESTE
NEVESER KÖKDEŞ

İSKENDER KUTMANI YAYIMI
Üniversite Cad. 35 - Beyazıt, İstanbul Tel. : 21836

Her hakkı mahfuzdur. Fİ : 50 kş.

Hüsrânla gönül hep inler

Nihavent Şarkı

Söz ve Beste

Aranâğme

NEVESER KÖRDESİ

Hüs ran la

gö nül hep in ler ge ce gün düz

ah e der

1

2

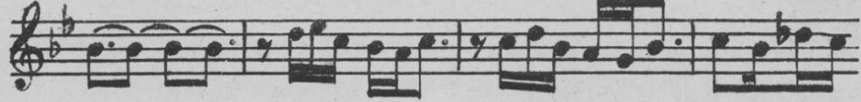

Bir se rap ol du

şim di ha ya

lin ca nım sen neş' em sen bir lâh

za gör sem 1 sem 2 ne den solar

çi çek ler on lar da has ret mi çe ker

bi lin mez ne söy ler sev di ği ni

mi öz ler göz ler — SAZ —

Hüsranla gönül hep inler gece gündüz ah eder

Bir serap oldu şimdi hayalin canım sen neş'em sen bir lâhza görsem

Neden solar çiçekler onlarda hasretmi çeker

Bilinmez ve söyler sevdiğini gözler.

NAKARAT

EK 9: Küçük boy yaprak nota, İskender Kutmani Yayımı, Nezir Akbasan Matbaası, İstanbul, tarihsiz, sırasıyla 1953 sonrası olduğu kesin.

No. 1449

2847570

Nişaburek Şarkı

♫

Aşkı Fısıldar Sesin

— — — — —

SÖZ VE BESTE
NEVESER KÖKDEŞ

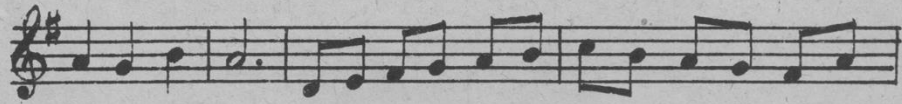
İskender Kudmani Halefi Ferit Kudmani Yayımı
Üniversite Cad. 35 - Beyazıt, İstanbul Tel. 221836

Her hakkı mahfuzdur. Fi : 50 kş.

AŞKI FISILDAR SESİN

Nişâburek şarkı

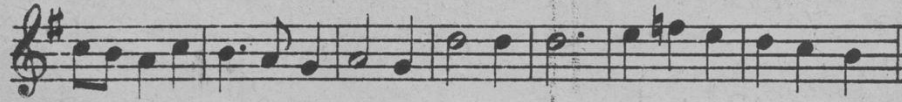
Söz-Beste: Neveser Kökdeş

Aş kı fı sıl dar se sin bül bül

mî sün ah ne sin be ni ü ze rek ne den

harap e der

1 sin

2

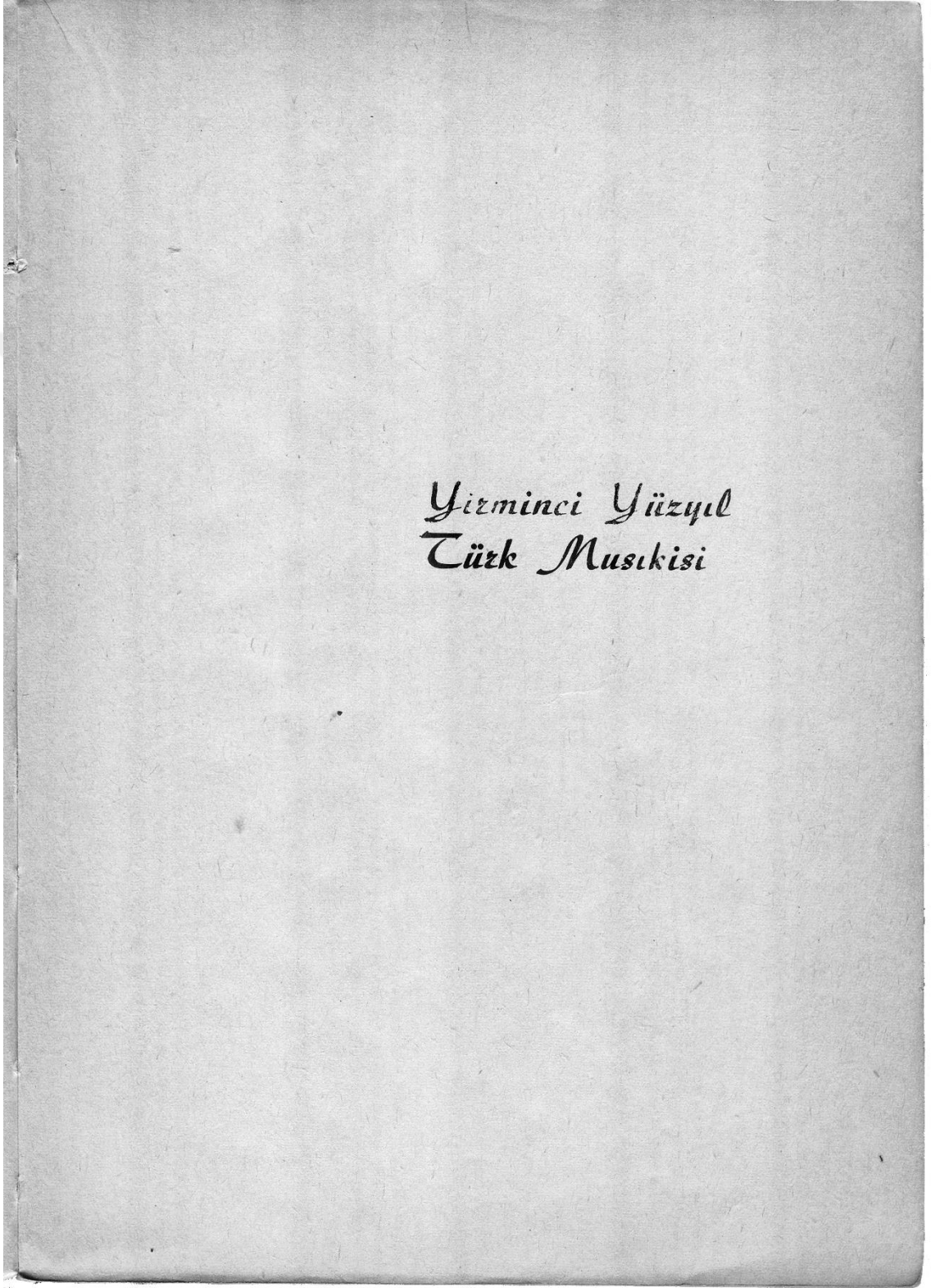
bı rak kalbine

gi re yim gözyaş la rı nı dö ke yim
iç bu şarap ol sun sa na yansın se nin de
yü re yin 1
2 sev mek ten da
ha se viş mek gü zel gö nül de ya
şar bu tat lı e mel (SAZ)

Aşkı fısıldar sesin bülbül müsün ah nesin
Beni üzerek neden harap edersin
Bırak kalbine gireyim göz yaşlarımı dökeyim
İç bu şarap olsun sana yansın seninde yüreyin
Sevmekten daha sevişmek güzel
Gönül de uçar bu lallı emel

EK 10: Neveser K kdeŒ'in biyografisinin ölümünden sonra ilk yayımlandığı kitap. Mustafa Rona, *Yirminci Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1955, İç Kapak, 519-522.

Vuslatınla neşveyâbım, hasretinle neşve-
yâb
İster arz-i vuslat et, istersen eyle ihticâb
Vuslatınla neşveyâbım, hasretinle neşve-
yâb

Muhayyer 1944 Çiftesofyan

Neş'esi var hasta kalbimin yine
İlâç buldu doktor dil yâresine
Mestim, baş dayadım yâr sinesine
Erdi deli gönül gül, dudağından
Tâze bahâr kokan bir büsesine

Segâh 1944 Ağıraksak

Yükseldiğin arşe varıyor ettiğim âvâz
Gel koynuma gir gayri yeter eylediğin

nâz
Hasretle şu sinemde yanan âteşe bir bak
Aşkın gibi gök kubbesinin altına sığmaz

Bestenigâr 1944 Düyek (îlâhi)

İçimde sönmeyen aşkınla mestim yâ Re-
sûlâllâh
Nazar etmem cihâna meylî kestim yâ Re-
sûl âllâh

Perişan Ekrem'in hâli meded kıl zâhiri
bâtın
Bırakma her iki âlemde destim yâ Re-
sûlâllâh

Hicazkâr 1944 Aksak

Verdiğin haplar, devâ-i derd-i etmez ih-
tivâ
İstemem âbıhayât, sunsan bile, bulmam
şifâ
Baş ucumda durma ey nâdân tabip bilmez
misin
Ehl-i aşkın derdine didâre ermektir devâ

Tâhir 1952 Curcuna

Söz : Arif Rüstü Görgün

Mâzide kalan hâtıramın yıldızısın sen
Yıllarca benim gönlümü sarmış sızısın sen
Bir başka sabâ, bir başka âlem kızısın sen
Yıllarca benim gönlümü sarmış sızısın sen

S A Z E S E R L E R İ

NECİTHÜSEYNİ Sazsemaisi - Sırto

NEVESER KÖKDEŞ

Bayan Neveser Kökdeş, Başmabeyinci Hürşit be-
yin kızı ve merhum Muhlis Sabahattin'in hemşire-
sidir. Garp müziğine ve Türk musikisine vâkıf bu-
lunan değerli bestekâr, bilhassa Muhlis Sabahattin'in
vefatından sonra, onun yerini muhafaza eder gibi
parlamıştır. Drama'da 1904 yılında doğmuş, ilk tah-
silinden sonra Notre Dame De Sion'a devam etmiş-
tir. 12 yaşında iken bir polka bestelemiş, bundan
sonra muntazaman eser vermeğe başlamıştır. Piyano,
tanbur, gitar çalar. Bir müddet radyoda da ça-
lışmış ve merhum Muhlis Sabahattin'le birlikte kon-
serler vermiştir.

Bestelediği eserlerin pek çoğu, sık sık radyoda
okunarak, kıymetlerinin üstünlüğünü göstermekte-
dir.

Yaptığı besteleriyle geniş bir kabiliyet ve san-
nat gösteren Neveser Kökdeş, 7 - Temmuz - 1962 Cumartesi günü Kadıköy'ündeki
evinde saat 20,10 raddelerinde geçirdiği kalb krizi neticesinde vefat ederek, 6 - Tem-
muz - 1962 Pazar günü İstanbul, Üsküdar'da Karacaahmet mezarlığındaki aile kab-
rine defnedilmiştir.

Rast

Sevmek seni bir suç ise
Affet günahımı ey sevgili
Diz çöküp yalvarayım
Bırak dizinde ağlayayım
Zâlimsin, câzipsin, çok haşinsin
Sevgilim son eşimsin

Seni görmediğim günler herşey gam, ke-
der
İnsafa gelsin kalbin, hüznüm dünden be-
ter

Diz çöküp yalvarayım
Bırak dizinde ağlayayım
Zâlimsin, câzipsin, çok haşinsin
Sevgilim son eşimsin (1)

Rast

Bir derin uykudadır şimdi gönlüm
Bilmem nasıl geçecek böylece ömrüm
Ne kadar mes'uttu geçen her günüm
Sensiz kalbimde yaşayan ah beyaz gönlüm
Sevdim seni seveceğim her zaman
Unutmam, hastanım şerin aman, ah aman

Rast

Artık mümkün müdür sana inanmak
Bir acı hâtıra kaldı ancak
Zannettim ki istiyorsun rûhuma dolmak
Ne kadar müşkülmüş aşta aldanmak
Gülden hoştur sünbülü koklamak
Her renkten çiçekleri sevip okşamak

Rast

Ey gül-i rânâ seni bir gül diye sevdim
Kokladığım zülfünü sünbül diye sevdim
Dinlediğim nağmeni bülbül diye sevdim
Gel yüzü gül, saçı sünbül, nağmesi bü-
bül
Fasl-ı bahar geldi, sen de biraz gül

Rast

Kimse bilmez hâl-i mahzûnumu benim
Ölmeseydi ancak anlardı Nedim
Kuş gibi yıllaraa coştum, inledim

(1) Ş. İs. Not. 1386

Vals

Dâimâ bu âhı kendim dinledim
Esti bir hâd-ı sabâ bülbül gibi
Şimdi bir besteyle bir gül gibi peyledim

Rast

Neden ey bülbül-i şeydâ bu nâle
Vefâsız bir gül müdür bâis-i melâle
Sebâl et, devâm eyle arz-ı hâle
Revâdır âh-ü zârın bir visâle

Segâh

Bir emele bin ah çeksem
Zevk duyarım her dem dâd etsem
Seymek teselli şu boş âlemde
Neş'e var aşkı her elemde
Gönülde bahar açsın şu kış gününde
Şiir dolu pembe akşam güneşinde (2)

Segâh

Gönlümün bahârı bir gün açacak mı acep
Elemelerim için bir aşk doğacak mı acep
Yalnız rûhuma neş'e acacak mı acep
Sevgili sesiyle rûhum mest olacak mı acep
Elemelerim için bir aşk doğacak mı
acep (3)

Zâvil

Geldi cânân hoş eyledi
Dest-i nâzı pûs eyledi
Aldı gönlüm şâd eyledi
Beni candan yâdeyledi
Geçti artık hep kederler
Hasret dolu eski günler
Aldı gönlüm şâd eyledi
Beni candan yâdeyledi

Hicazkâr

Gül dalında öten bülbülün olsam
Ötsem yanık yanık kalbine dolsam
Baharım çiçeğim güzelim sevgilim
Sar beni kollarına canım diyeyim

Hicazkâr

Ruhumda neş'e, hayâle daldım
Gel sevgilim gel, bir ömre bedel

(2) Ş. İs. Not. 1388

(3) Ş. İs. Not. 1391

Gönül ister görmek seni, aşkım şâheser
Sevişirdik gündüz gece
Tenhalarda biz gizlice
Başım göğsünde yatarken
Okşardın nice...
Gel sevgili gel, bir ömre bedel
Gönül ister görmek seni, aşkım şâheser (4)

Hicazkâr

Âlemi gülzâr ederdim kaadir olsaydım
eğer
Bülbülün feryadı bilmezdim bu yüzdenmiş
meğer
Sende öyle bir dehâ var ey güzellik Allahı
Âşıkına iltifât et, neveser sun neveser

Nihâvend

Yıllardır bekliyorum
Bir gün dönersin diye
Neden bağlandı gönül
Vefâsız sevgiliye

Nihâvend

Gönül bağında gezerken hep seni ararım
Hâline sen ağla gönül, gece gündüz çağ-
la gönül
Vefâ umma yârdan gönül, inle gönül, yan
gönül
Aşkına doymadan, sevgiler solmadan
Ne kadar üzgündür gönül, ah... ah... gö-
nül
Hâline sen ağla gönül, gece gündüz çağla
gönül
Vefâ umma yârdan gönül, inle gönül, yan
gönül

Nihâvend

Hüsrânla gönül hep inler
Gece, gündüz ah eder
Bir serâp oldu şimdi hayâlin
Cânım sen, neş'em sen, bir lâhza görsem

Neden solar çiçekler, onlar da mı hasret
çeker
Bilinmez ne söyler, sevdiğini mi özler,
gözler
Bir serâp oldu şimdi hayâlin
Cânım sen, neş'em sen, bir lâhza görsem

(4) Ş. İs. Not. 1387

Nihâvend

Sensiz göremem âlemi, sen göz bebeğim-
sin
Rûhunu bu hâzanında açan son çiçeğimsin
Mecnuna çevirdin beni sen, söyle neyim-
sin
Dünyâda benim tek dileğim, ah tek me-
leğimsin

Nihâvend

Bir teselli ararım, nerede bu acaba
Kime söylesem derdimi, derliyorum diyor
bana
Ah, kime yansam derdimi, o benden ya-
nık daha
Sızlayan kalbime yok mu artık bir devâ

Hüzzam

Gül olsam, ya sümbül olsam, beni koklar
mısın
Süzgün süzgün bakışlarla, gizli yalvarış-
larla
Başımı göğsüne koysam, beni okşar mısın
Gel yanıma yanıma, çapkın güzelim
Sevdâlıyım ben sana ezeli
Her hâlinde var bir başkalk
Yüreğim çok yanık
Bir görüşte sevdim seni, ne kadar üzdün
beni
İnan artık sözlerime, biraz bak gözlerime
Kalbimin üstüne gel yat, biraz bak gözle-
rime
Gel yanıma yanıma, çapkın güzelim
Sevdâlıyım ben sana ezeli
Her hâlinde var bir başkalk
Yüreğim çok yanık (5)

Hüzzam

Yoktur gönlüme senden başka cânâ
Okşadım, kokladım, incitmedim, üzmedim
Sensin canımı yakan
Her gün sendin yalvaran
Her zaman sendin ağlayan
Aşkım cilvesi midir bu
Böyle çekmek hicran

(5) Ş. İs. Not. 1390

D İ Ğ E R E S E R L E R İ

R A S T

Hayâl ufkunda uçan binbir renkler
Neyle teskin edeyim âteş-i hüsrânımı

S E Ğ A H

✓ Kuş olup uçsam sevgilimin diyârına

S Ū Z İ N Â K

Seni gördüğüm gün beğendim, sevdim
✓ Pek özledim o demleri

Yalvaran gönülle bakıp güzel gözlerine
Gel de güzelim beni sevindir

Artık duy sesimi, ruhumu yakma

Gülşeninde seyrettim ben gül renkli çeh-
reni

H İ C A Z K Â R

Gönlümün penbe çiçeği

Bir gün bana dönse o uzak yolculuğundan

N İ H A V E N D

✓ Neden bilmem bu ibtilâ

Sevdikçe seni ömrüm artar ey yâr

N İ Ş A B U R E K

✓ Aşkî fısıldar sesin

Söyleyemem yâr yanında, gönül onun sev-
dasında

A C E M A Ş İ R A N

Ey gül-i rânâ seni bir gül diye sevdim

M A H U R

Nasıl ineittin ağılattın rûhumu

✓ Bahar pembe beyaz olur, güzeller neş'eli
olur

K Ū R D İ L İ H İ C A Z K Â R

Cânândan uzak kaldı gönül

Gönlüden gönüle akan aşk gibi

P E N Ç Ğ A H

Gördüğüm en tatlı bakışlarının izlerinde

Dr. HALİT ZİYA KONURALP

1904 yılında Üsküdar'da doğmuştur. Babası Salih bey, annesi İhsan hanımdır.

Annesi, ağabeysi, teyzesi ud ve keman gibi sazları çalarlar ve evlerinde sık sık musiki toplantıları yapılırdı. Kulağı ve gönlü nağmelerle dolan ve 1914 yılında henüz 10 yaşında bulunan Halit Ziya bazı arkadaşları ile bir topluluk kurmuş ve uzun yıllar Selimi-yeli Ziya ile Arap Cemal beylerden istifade etmişlerdir. Bu arada Zeki Arif Ataerğın'den de meşkederek repertuarlarını arttırmışlar. aynı zamanda Türk Musiki nazariyatı hakkında da geniş bilgi sahibi olmuşlardır.

Yüksek tahsilini Tıp Fakültesinde tamamlayan ve musiki çalışmalarını da aksatmayan Halit Ziya Konuralp, halen İst. Tıp Fakültesinde kürsü profesörüdür.

Halit Ziya Konuralp musikide yalnız icrâkârlıkda

8. ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Elazığ'da doğdu. İlk orta ve lise eğitimini burada tamamladı. Orta öğretiminin 1 ve 2. yıllarını okul birinciliğiyle tamamladıktan sonra lise eğitiminde birçok kez Türkiye ve il çapında düzenlenen edebiyat ve kompozisyon yarışmalarında ödüller alarak örnek öğrenci statüsünde lise şeref belgesi olarak okul kütüğüne adını yazdırdı. Yine lise yıllarında Elazığ şehir tiyatrosunda aktif rol alarak, Türkiye'de ilk defa düzenlenen amatör tiyatrolar şenliğine katıldı. 1995 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarına girdi. Burada Temel Bilimler Sanat Müziği Anasanat dalını tamamladı. Bu okulda Cahit Peksayar, Nejdet Varol, Prof. Selahattin İçli ve Prof. Nevzat Atlığ gibi öğretilerle çalıştı. Ayrıca Çetin Körükçü'nün şefliğinde okul korosunda yer aldı. Yine aynı yıllarda Pera Güzel Sanatlar Lisesi'nde de 1 yıl piyano dersi aldı. 2000 yılında konservatuvardan mezun oldu. 2001 yılında Bahçelievler Atatürk Ortaokulu'nda müzik öğretmenliğine başladı. 2013 yılına kadar burada görevine devam etti. Bahçelievler ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün organize ettiği Öğretmenler Korosunda görev aldı. Yine 2013 yılında Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı'nda Tezli Yüksek Lisans programına girdi. Burada da Dr. Yavuz Daloğlu, Tülin Değirmenci ile çalışma olanağı buldu. 2014'ten beri Beşiktaş Şair Nedim Orta Okulu'nda müzik öğretmenliği yapmaktadır. **Türk Müziğinde Modernleşme Süreci ve Neveser Kökdeş** başlıklı teziyle Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı'nda yaptığı yüksek lisans öğrenimini Haziran 2017'de tamamlamıştır.

Turnitin Orijinallik Raporu

yüksek lisans Gülşah Çakarlı tarafından
yüksek lisans (yüksek lisans) den

02-Haz-2017 13:27 EEST' de işleme
kodu
NUMARA: 821347939
Kelime Sayısı: 9109

Benzerlik Endeksi	Kaynağa göre Benzerlik
%15	Internet Sources: %15 Yayınlar: %2 Öğrenci Ödevleri: N/A

kaynaklar:

Prof. Dr. Kamile Perçin AKGÜL

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

- 1 7% match (25-May-2016 tarihli internet)
<http://www.turksanatmuzigi.org/sanaticilarimiz/bestekarlarimiz/neveser-kokdes>
- 2 2% match (17-May-2015 tarihli internet)
<http://acikerisim.iku.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11413/578/PapatyaAtakYLtez.pdf?sequence=1>
- 3 1% match (01-Eki-2016 tarihli internet)
<http://emירתas.blogspot.com/2015/08/musikide-bir-zerafet-neveser-kokdes.html>
- 4 1% match (29-Mar-2013 tarihli internet)
<http://istanbulkadinmuzesi.org/neveser-kokdes>
- 5 < 1% match (27-Nis-2016 tarihli internet)
http://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2016/04/shsconf_erpa2016_01115.pdf
- 6 < 1% match (06-Kas-2010 tarihli internet)
<http://www.musikiklavuzu.net/?blog/makaleler/neveser-kokdes>
- 7 < 1% match (21-May-2017 tarihli internet)
<http://deigipark.ulakbim.gov.tr/injoss/article/download/500012589/5000115685>
- 8 < 1% match (23-May-2016 tarihli internet)
<http://gokhanakcura.blogspot.com/2012/01/tadimlik-aski-fisildayan-ses-neveser.html>
- 9 < 1% match (24-May-2015 tarihli internet)
<http://www.ege.edu.tr/kon/dergi3/files/assets/common/downloads/publication.pdf>
- 10 < 1% match (04-Tem-2016 tarihli internet)
http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/2013-2014/tr/tr_1028_1028_171.html
- 11 < 1% match (02-Ara-2015 tarihli internet)
http://www.researchgate.net/publication/237807671_Trk_Halk_Mzii_Eserlerinin_Viyola_Eitiminde_Kullanilabilirlii_zerine_Bir_Aratirma_A
- 12 < 1% match (04-Eki-2016 tarihli internet)
https://issuu.com/ilyasyilmaz/docs/kenan_hul_si
- 13 < 1% match (09-Oca-2013 tarihli internet)
<http://www.scribd.com/doc/50978147/>
- 14 < 1% match (27-May-2016 tarihli internet)
<http://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/12345/7507/187184.pdf?isAllowed=y&sequence=1>
- 15 < 1% match (16-Şub-2012 tarihli internet)
[http://www.turuz.info/Chalqi%20\(muzik\)/098-Turk%20Muzighinin%20Devirleri\(Berat%20Gurcan%20Yaman\)%20\(Istanbul-2007\).pdf](http://www.turuz.info/Chalqi%20(muzik)/098-Turk%20Muzighinin%20Devirleri(Berat%20Gurcan%20Yaman)%20(Istanbul-2007).pdf)
- 16 < 1% match (25-Mar-2015 tarihli internet)
<http://yee.org.tr/ingiltere-londra/en/haberler/news-from-us/londra-yunus-emrede-baglama-kursu-949>
- 17 < 1% match (05-May-2016 tarihli internet)
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/amader/article/download/5000134268/5000123083>
- 18 < 1% match (21-Ara-2016 tarihli internet)